

KIYAMETİ BEKLERKEN: HİRİSTİYANLIK'TA KIYAMET BEKLENTİLERİ VE RUS ORTODOKS KİLİSESİNDEKİ YANSIMALARI

Cengiz BATUK *

Özet

Kıyameti Beklerken: Hıristiyanlık'ta Kıyamet Beklentileri ve Rus Ortodoks Kilisesindeki Yansımaları

Bu çalışmanın amacı Hıristiyan tarihindeki kıyamet beklentilerini araştırmaktır. Hıristiyanlıktaki kıyamet beklentileri genellikle binyılcı ve Mesihçi hareketler şeklinde ortaya çıktığı için çalışmanın ilk bölümünde bu hareketlerden bir kısmı hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci bölümde Rus Ortodoks Kilisesi tarihinde apokaliptik hareketler hakkında incelemeler yapılmıştır. Bu hareketlerden bazıları Pyotr Kuznetsov'un kıyamet kültü, castrati ve neo-castrati tarikatları, Sergei Torop'un Son Ahit Kilisesi ve Mesihçiler/Flagellant hareketleridir.

Anahtar kelimeler: Kıyamet Kültü, Binyılcılık, Apokaliptisizm, Mesihçilik, Ortodoks Kilisesi, Pyotr Kuznetsov, Sergei Torop, Skoptsy-Castrati.

Abstract

To Await Doomsday: Expectations of Doomsday in the Christianity and Reflections in the Russian Orthodox Church

The Purpose of this article is to examine expectations of doomsday in the history of Christianity. Since expectations of doomsday in Christianity appears in form of millenarianist and messianic sects, analyzes have been done some of this sects in first chapter of the study. In second chapter, investigations have been done about apocalyptic movements in history of Russian Orthodox Church. Some of these movements are Pyotr Kuznetsov's doomsday cult, sects of castrati and neo-castrati, Sergei Torop's Church of the Last Testament and sect of Khristovshchina/Flagellant.

Key words: Doomsday Cult, Millenarianism, Apocalypticism, Orthodox Church, Messianism, Pyotr Kuznetsov, Sergei Torop, Skoptsy-Castrati.

* Yrd. Doç. Dr., Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

“O günü ve saati, ne gökteki melekler, ne de Oğul bilir; Baba’dan başka kimse bilmez.”

(Matta 24:36; Markos, 13:32; Luka, 12:41)

“...ev sahibi hırsızın hangi saatte geleceğini bilse, evinin soyulmasına fırsat vermez.

Siz de hazır olun. Çünkü İnsanoğlu, ummadığımız bir saatte gelecektir.”

(Luka 12:40)

- I -

Kıyamet, insanlar için bir “son” değil bir kavuşma, bir buluşma anıdır. Tanrı-sallıkla, kutsalla buluşma anı ve bir anlamda hakikate ulaşma anıdır. Hubut/Düşüşle başlayan bir kopuşun ve uzaklaşmanın sona ermesidir. Böyle olduğu için adı yıkım ve felaketlerle eşdeğer olan “kıyamet”e bir an önce kavuşmayı arzulayanlar olmuştur. Herkesin bireysel kıyametini kendi ölümüyle başlatan birçok İslam âlimine göre her ölüm bir kıyamettir. Bu yüzden de dünya hayatı şair Sezai Karakoç’un “uzatma dünya sürgünümü...” mısrasıyla ifadelendirdiği gibi bir sürgün hayatı olarak algılanmıştır. Mevlânâ’ya göre ölüm sevgiliye kavuşma “şeb-i arus”dur. Ancak ne Mevlânâ, ne de ölüm karşısında onun gibi düşünen Müslümanlar oturup kıyameti beklemişlerdir. Ölümü bireysel anlamda bir kavuşma anı olarak görürken ve arzularken bile bütün insanlığın ölümünü/kıyametini istememişlerdir.

1. Hıristiyanlık’ta Binyılcı ve Kıyametçi Beklentiler

MÖ 3. ve MS 1. yüzyıl arasındaki dönemde yoğun olarak karşımıza çıkan Yahudi apokaliptik geleneğinin ana teması; dünyanın sonunun geldiği, insanoğlunun dünya macerasının son noktasında olduğu, çok yakın bir zamanda Tanrı’nın ya bizzat kendisinin müdahale ederek evrensel barışın gerçekleştiği yeni bir dünya kuracağı ya da bu işi Tanrı adına onun görevlendireceği Davud oğlu Mesih’in yapacağı idi. Mesih temasının apokaliptik beklentiler içerisinde en önemli kısmı oluşturmakta olduğu görülmektedir ki İsa da aynı dönemde bir Mesih olarak karşımıza çıkar. Bunun da ötesinde İsa’nın söyleminde de “kıyametin yaklaştığı” ve çok yakında “Tanrı’nın Krallığı”nın kurulacağı düşüncesi

ana temayı oluşturmaktadır.

Vaftizci Yahya'nın tutuklanması üzerine Celile'de öğretisini yaymaya başlayan İsa, Yahudi apokaliptik düşüncesinin altın çağını yaşadığı sıralarda ortaya çıkar. Bu dönemde "Enoch'un Habeşçe Kitabı (Ethiopic Book of Enoch)", "Jübileler Kitabı (The Book of Jubiles)", "XII Patriark'ın Ahitleri (Testaments of XII Patriarchs)" "Enoch'un Gizemler Kitabı (The Book of the Secrets of Enoch)", "Süleyman'ın Mezmurları (The Book of Solomon)" ve "Sibyllinee Kehanetleri (Sibyllinee Book/Oracles)" gibi birçok kitap kaleme alınmıştır.¹ Yine aynı dönemde Esseniler gibi bazı toplulukların ve Yahya gibi bazı isimlerin dünyanın sonunun yaklaştığına dair mesajlarının olduğu bilinmektedir. Bu dönemdeki apokaliptik bilgiler dünyanın sonunun geldiği; çok yakın zamanda Tanrı'nın *tarihe* müdahale edeceği; ya Mesih'i göndermek suretiyle bir Mesih krallığını başlatacağını ya da bizzat kendisinin tahta oturarak Tanrısal krallık döneminin başlayacağını içermektedir. Örneğin; Mezmurlarda Yahve'nin yeryüzüne hükmetmek üzere gelişinden² söz edilmektedir. Yahve'nin kraliyet merkezi olarak Kudüs, tahtının bulunduğu yer olarak Sion tepesine işaret edilmektedir. Yahve Sion'da saltanat sürecektir ve tüm kavimler onun önünde titreyecek³ ve sadece İsrailoğullarının değil tüm yeryüzü saltanatı altında olacaktır.⁴ Dünyanın sonunda gerçekleşeceği düşünülen Mesih Krallığı'ndan, Süleyman'ın Mezmurları gibi apokaliptik kitaplarda Tanrı'nın Krallığının bir ön safhası olarak zikredilir. Tanrı, kendisine yardımcı olarak Davud'u seçmiştir. Davud, ilahi krallığın kurulmasında bir ara unsurdur. O, nihai krallık olan Tanrı'nın Krallığına gidişi kolaylaştıracak ve ön hazırlığı yapacaktır. O, günah kiriyile ve diğer toplumlarla münasebet sonucu inancındaki bozulmalar nedeniyle Tanrı'dan uzaklaşan ve Tanrı'nın gazabını hak eden, bu nedenle bozguna uğrayan topluluğu temizleyecek, arındıracak ve krallığa hazır hale getirecektir.⁵

Celile'de "Zaman doldu, Tanrı'nın Egemenliği yaklaştı. Tövbe edin, Müjde'ye inanın!"⁶ diyen İsa, selefi Yahya'dan farklı bir çağrı yapmıyordu. "Tövbe

1 Bk. R. H. Charles, *Religious Development Between the Old Testament and the New Testament*, Williams & Norgate Ltd., London 1927, ss. 220-252; F. Crawford Burkitt, *Jewish and Christian Apocalypses*, Oxford University Press, London 1914, ss. 1-16, 34-52; John E. Thomson, *Books Which Influenced Our Lord and His Apostles, Being A Critical Review of Apocalyptic Jewish Literature*, T& T Clark, Edinburg 1891, ss. 193-359.

2 Mezmurlar 98:1-9.

3 Mezmurlar 99:1-2.

4 Mezmurlar 24:7-8.

5 Süleyman'ın Mezmurları 17:6-23.

6 Markos 1:14-15.

edin, Tanrı'nın Krallığı yakındır" diyerek insanları uyaran Yahya'nın davetinde günaha kaçınma, münzevi bir hayat yaşama, şehrin pisliğinden çöle sığınma gibi unsurların bulunduğu ve tüm bu yaptıklarını dünyanın sonunun ya da Tanrı'nın Krallığı'nın yaklaşmakta olmasına bağladığı görülmektedir.⁷ Kendisi en zor şartlarda çölde yaşamı seçmekle birlikte ne yapmaları gerektiğini soran halka "iki elbisen varsa birini ihtiyacı olana ver" şeklinde öğütlerde bulunarak son/ahiret için hazırlık yapmayı, toplumsal dayanışma ve sosyal adaleti tavsiye eder. Onun yolunu devam ettiren İsa ise benzer bir söylemle insanları son/kıyamet konusunda uyararak hazırlıklı olmaya, yoksula ve yetime yardımda bulunmaya davet eder. Ona göre Tanrı'nın Krallığı, yoksulların, yaşlıların, yumuşak huyluların, merhametlilerin, temiz kalplilerin, barış ve huzurdan yana olanların ve doğruluk uğruna eziyet görenlerindir.⁸ Tanrı'nın egemenliği-ne hazırlık olarak ahlaklı bir yaşamı öngören İsa, "...günaha neden olan gözün ise çıkar onu at." "...elin günaha sokarsa onu kes at." der. Ona göre bir organın olmaması bütün vücudun cehennemde yanmasından iyidir.⁹ İsa, salt kıyamet tellallığı yapıp bir kenarda oturmaz. Sonun yaklaştığı vurgusunu ısrarla yapar ama amacı birinci derecede insanların doğruyu, güzeli ve ahlaki olanı yapmak suretiyle nihai yargıya hazırlanmalarıdır. Nitekim Tanrı'nın Krallığının nimetlerinden yararlanmak için Tanrı'nın buyruklarının yerine getirilmesi gerektiğini söylediğinde kendisine bu buyrukların neler olduğunu soran kişiye, "adam öldürme, zina etme, hırsızlık yapma, yalan yere tanıklık etme, annene babana saygı göster ve komşunu sev."¹⁰ der. Bu buyrukların hepsini yerine getirdiğini söyleyen kişiye de bütün mallarını satmasını ve parasını fakirlere dağıtmasını söyler.¹¹

İsa'nın çağırısı büyük oranda ahlaki içerikli ve genel apokaliptik temaların bir kısmından yoksun olmakla birlikte özellikle Yeni Ahit'in Vahiy bölümü apokaliptik temaların sürekli canlı kalmasına, Hıristiyan tarihinde Montanizm gibi binyılcı (millenarianist) bazı hareketlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk dönem kilise babalarının önemli bir kısmının eskatolojik binyılcı düşünceye sıcak yaklaştıkları görülmektedir. İnsanları kendilerini ışığa adayınlar ve böylelikle iman yoluyla Tanrıyla birleştirmiş olanlar ve ışıktan kaçan, uzaklaşan,

7 Bk. Matta 3:1-10; Luka 3:2-14.

8 Matta 5:1-10.

9 Matta 5:29-30, 18:8-9; Markos 9:47.

10 Matta 19:16-19.

11 Matta 19:20-21.

böylelikle de Tanrıdan kendilerini uzaklaştıranlar olmak üzere ikiye ayıran Irenaeus, “Tanrı’nın Kelimesi”nin her iki grup içinde bir yaşama alanı, bir barınak inşa etmek üzere geleceğini ifade eder. Irenaeus’a göre Yuhanna Mesih’in gelişini çok güzel bir şekilde ortaya koyar. Dünyanın ömrünün altıbinyıl olduğunu düşünen Irenaeus, İsa’nın altıncı binyılın sonunda yeryüzüne gelerek bin yıl süreyle hükmedeceğini iddia eder.¹²

Bir başka kilise babası Justin Martyr, “ben ve diğerleri yani bu noktalar üzerinde akılları ile savaşıyan, mücadele eden Hıristiyanlar, ölümden sonra dirilme ve Hezekiel, İşıya ve diğer peygamberlerin bildirdiği doğrultuda yeniden inşa edilmiş ve genişletilmiş bir Kudüs’de bin yıllık krallık olacağı noktasında (insanları) inandırmaya (onlara) güven vermeye çalıştık”¹³ diyerek dünyanın sonu konusunda verdikleri mücadeleyi anlatmaktadır. Martyr’e göre içinde buldukları dönem gerek Yuhanna’nın Vahiy (the Apokalipse) kitabında anlattıklarının gerekse Tanrı’nın önceden bildirdiklerinin gerçekleşme zamanıdır.¹⁴

Tarihin sonu ve Mesih’in geliş zamanı olarak yedinci bin yıla işaret eden Barnabas, Tanrı’nın Oğlu geldiğinde kötü insanların zamanının ortadan kalkacağından söz eder. İnsanlar tanrısız, inançsız egemenlerin otoritesinden kurtulacaklar; güneş, ay ve yıldızlar değişime uğrayarak yaratılışın ilk anındaki şekillerine geri döneceklerdir.¹⁵

Benzer beklentilere sahip olan bir diğer önemli kilise babası da Tertullian’dır. Hatta Tertullian bir adım daha ileri giderek sonradan heretik ilan edilen ve dışlanılan binyılcı Montanizm hareketi içerisinde yer alacaktır. Tertullian, Tanrı’nın cennetten önce yeryüzünde bir krallık kuracağına inanmaktadır. Şimdikinden farklı bir tarzda gerçekleşecek olan bu yeryüzü krallığı için Tanrı “Göksel Kudüs”ü cennette inşa edip sonra yeryüzünde bir yere indirecek ve tüm yeryüzünü buradan yönetecektir. Vahiy kitabında (21:2) detaylarıyla yer alan bu tasavvuru aynen kabul eden Tertullian, kendisini göklerin vatandaşı olarak kabul eder ve Tanrı tarafından inşa edilmiş Kudüs’ün inişine

12 Irenaeus, *Against Heresies*, V, xxiii: 1-3, *The Apostolic Fathers Justin Martyr and Irenaeus, Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, the Christian Literature Company, Buffalo 1886, c. 1, ss. 551-552.

13 Justin Martyr, *Dialogue of Justin with Trypho, A Jew*, LXXX, age, c.1, s. 239.

14 Justin Martyr, *Dialogue of Justin*, LXXXI, *Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, The Christian Literature Company, Buffalo 1886, c. 1, ss. 239-240.

15 Barnabas, *Epistle of Barnabas*, XV, *Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, The Christian Literature Company, Buffalo 1886, c. 1, ss. 146-147.

dair bir takım vizyonlardan ve hesaplamalardan söz eder.¹⁶

Eski metinlerde de bildirildiği şekilde Tanrı'nın yedinci günde geleceğini ve tarihe son vereceğini düşünen Methodius, Tanrı'nın gelişini Şabat olarak adlandırır. Klasik Yahudi kaynaklarındaki eskatolojik işaretleri Mesih'in gelişi ve onun bin yıllık saltanatı doğrultusunda yorumlar.¹⁷

Yine bir diğer kilise babası Lactantius, Tanrı'nın Oğlu'nun yargılamak için geleceğini söyleyerek kendisine referans olarak Sibylline Kehanetleri kitabını gösterir. Lactantius'a göre Tanrı'nın bizzat inşa ettiği şehirden ve tüm dünyanın üzerinden karanlık kaldırılacak ve gökyüzü bir daha asla kararmayacaktır. Gecenin ya da karanlığın ortadan kalkması kötülüğün kalkmasını ifade etmektedir. Yeryüzü sonsuz iyilikle muhatap olacaktır. Meyveler çoğalacak, her taraf balla dolacak, ırmaklardan su yerine süt akacak, dünyanın bizzat kendisi mutlu sevinçli olacak ve tüm tabiat sevinçle dolacaktır. Bu mutluluk sadece insanların hayatını değil, tüm evreni kuşatacaktır. Ona göre kurtla kuzu, aslanla buzağı yan yana oturacak ve av köpekleri, şahinleri, kartallar avlanmayı bırakacaklardır.¹⁸

İlk dönem Hıristiyan tarihinde önemli bir yer tutan millenarınaist ya da diğer bir ifadeyle kıyamet beklentileri yaklaşık olarak üç yüzyıl boyunca yukarıda örneklerini verdiğimiz birçok kilise babası tarafından benimsenmiş ve savunulmuştur. Ayrıca bu düşünce Montanistler gibi geniş kitle hareketlerine bile dönüşmüştür. Roma'nın resmi din olarak Hıristiyanlığı seçmesi sonrasında özellikle binyılcı düşüncenin Kilisenin otoritesine zarar vereceği düşüncesi bu beklentinin yasaklanmasına neden olmuştur. MS 431 yılında Efes Konsilinde alınan bir kararla hem bu düşüncüyü savunan Montanistler hem de binyılcılık dışlanır ve heretik ilan edilirler. Böylelikle Ireaneus'un ortodoksinin zorunlu bir bölümü olarak kabul ettiği bu inanç, tehlikeli bir inanç olarak görülmeğe başlar.¹⁹

Oysa Tertullian, varolan dünyanın sonunun geldiğinden ve yeni bir çağın

16 Tertullian, *The Five Books Against Marcion*, 11:xxv, *Latin Christianity: Its founder Tertullian, Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, The Christian Literature Company, Buffalo 1886, c. 3, ss. 342-344.

17 Methodius, *The Bonquet of Ten Virgins*, ix:1, *Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, The Christian Literature Company, Buffalo 1886, c. 1, ss. 344-345.

18 Lactantius, *The Divine Institutes*, VII, xxiv, *Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, The Christian Literature Company, Buffalo 1886, c. 7, ss. 219-220.

19 Norman Cohn, *The Pursuit of the Millennium*, Essential Books Inc., New Jersey 1957, s. 14; Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, çev.: Sema Rifat, Simavi Yayınları, İstanbul 1993, s. 66.

başlayacağından o kadar emindir ki gördüğünü iddia ettiği bir mucizeyi aktarır:

Judea'da bir şehrin duvarları dört gündür her sabah gökyüzünde görülmektedir; ve bu Göksel Kudüs'ün inmesi hakkında doğru bir işarettir.²⁰

Montanistler de dünyanın sonunun çok yakın olduğuna inanırlar ve bu yüzden asketik bir yaşamı öngörürler. Oruç tutarak cinsel ve bedensel hazlardan uzak durmak gerektiğine inanırlar. Zira bu, bir güveyi olan Mesih'i beklemenin ve onun yokluğu için yas tutmanın bir işaretidir.²¹

Tarihin sonuna dair söylemleri ve Montanus'un İsa'nın yolunu hazırlayan bir elçi olduğu ve vahiy aldığı şeklindeki düşünceleri dolayısıyla Montanistler Kilisenin dışında kabul edilirler. 381'deki İstanbul Konsilinin 7. kanonuna göre Montanistler, Paganistlerle aynı kategoride değerlendirilir ve onlar arasından yeniden Kiliseye dönmek isteyenlere ilk kez Hıristiyan olanlara uygulanan muamelenin benzerinin uygulanacağı ifade edilir.²²

Hıristiyan tarihinde Montanizmle aynı kaderi paylaşan pek çok hareket vardır. Genel olarak bu hareketler başlangıçta yukarıda özetlemeye çalıştığımız Hıristiyan inancındaki dünyanın ya da tarihin sonuna dair eskatolojik beklentileri dillendirmişlerdir. Ancak zamanla hareketler merkezi otoritelere dışlanmış ve ayrılıkçı hareketler olarak görülmüşler ve kopuşlar meydana gelmiştir. Her kopuş sonrasında da hareketler ya kendi kiliselerini ya da kendi kurumsal yapılarını oluşturmuşlar ve bazen bir mezhebin de ötesine geçerek yeni bir dini hareket olmuşlardır. Bu hareketlerden günümüzde en çok etkin olanları arasında Mormonlar, Adventistler ve Yahova Şahitleri sayılabilir:

1.1. Mormonlar

Joseph Smith tarafından 19. yüzyılda Amerika'da kurulan Mormonluk, dünyanın sonunun geldiğine inanır. Mormonlara göre Smith, Baba Tanrı tarafından görevlendirilen, İsa'nın beklenen Krallığını kuracak olan kişidir. Tıpkı

20 Cohn, *The Pursuit of the Millennium*, s. 9; P. Schaff, *History of the Christian Church*, (Bölüm X, Montanism).

21 Bk. Charles Bigg, *The Origins of Christianity*, T.B. Strong, (ed.), Clarendon Press, Oxford 1909, ss. 190-192; Tertullian, *VIII. On Fasting. In Opposition to the Psychics*, cap. 1, 3; De Soyres, John de, *Montanism and Primitive Christianity, A Study in the Ecclesiastical History of the Second Century*, Deighton, Bell and Co., Cambridge 1878, s. 81.

22 De Soyres, *Montanism and Primitive Christianity*, ss. 29-31; Montanizm hakkında bk. Cengiz Batuk, "Millenarianist Bir Hareket Olarak Montanizm", *Milel ve Nihal*, Aralık-Mayıs 2003, c. 1, sayı: 1, ss. 41-71.

Montanus gibi kendisinin bir peygamber olduğunu düşünen Smith, ilk olarak 1820 yılında kendisi 14 yaşında iken Tanrıdan bir takım vahiyler aldığını ancak üç yıl süreyle bir kesintinin olduğunu, 1823 yılında ise Tanrı'nın bu defa kendisiyle Moroni adlı bir elçiyle iletişim kurduğunu ve kendisine Moroni Kitabının yazılı olduğu altın levhaların yerini bildirdiğini söyleyerek müntesip toplama-ya başlar. Smith ayrılıkçı hareketlerde görülen tarzda Kiliselerin elinde bulunan İncillerin tahrif edilmiş olduğunu ve gerçek İncil'in kendisinde olduğunu iddia eder. Kiliseleri, "Ahir Zaman Azizleri İsa Mesih Kilisesi" adını taşır. Kendilerini Tanrı'nın Krallığını gerçekleştirecek kişiler olarak görürler. Mormon kitabına göre Tanrı literal olarak insan formundadır. Hatta gerçekte Tanrı, yüksek oranda gelişmiş bir insandır. Bu yüzden de insanlardan herhangi birisi Tanrı olabilir. İnsanlar tanrılar olabildikleri için de çokeşlilik bir gerekliliktir. Çünkü tıpkı tanrılar gibi insanlar da kendi evrenlerini/âlemlerini yaratmalıdırlar.²³

Tarihin sonunu bekleyen dikkat çekici hareketlerden birisi de Amerika'da W. Miller tarafından başlatılan Adventizm hareketidir. Mormonlarla yaklaşık olarak aynı dönemlerde ortaya çıkan bu hareket de İsa'nın ikinci gelişinin çok yakın olduğu, onun gelişi için hazırlık yapmak gerektiği düşüncesini işler. Buna göre: İsa sembolik olarak ruhani şekilde değil bizzat şahıs olarak gelecektir. İsa'nın gelişi ve dünyanın sonu için tarih belirten Adventistlere göre İsa, 1843 ile 1844 arasında gelecektir. Daniel ve Yuhanna'nın Vahyi'nde kıyamet ve Mesihle ilgili anlatılanlardan hareketle İsa'nın geliş tarihini hesaplamaya çalışırlar. Verdikleri ilk tarih 1843'dür. Ancak bu tarihte İsa gelmeyince bu defa 21 Mart 1844'de kesin geleceğini söylerler. Bu tarihte de İsa gelmeyince W. Miller, bu defa 22 Ekim 1844 olarak tarihi değiştirir. Ama beklenen Mesih yine de gelmez.²⁴

1.2. Yehova Şahitleri

Yine aynı dönemlerde dikkat çeken bir diğer hareket Yehova Şahitleri'dir. 1872'de Charles Russell (1852-1916) tarafından kurulan ve 1931'de "Yehova Şahitleri" adını alan hareket, İsa'yı tanrı olarak kabul etmeyip onun üstün nitelikler verilmiş bir kişi olduğunu iddia ederler. Genel olarak dünyanın yedi bin

23 Michael Grosso, *The Millennium Myth, Love and Death at the End of Time*, Quest Books, Wheaton 1995, ss. 144-148; Yasin Aktay, "Mormonluk: Amerika'nın Ahir Zamanının Dini ve Azizleri", *Milel ve Nihal*, Haziran-Aralık 2004, c. 1, sayı: 2, ss. 95-125; Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2005, ss. 517-520.

24 Ali Rafet Özkan, *Fundamentalist Hıristiyanlık Yedinci Gün Adventizmi*, Seba Yay., Ankara 1998, ss. 28-40.

yıllık bir ömrünün olduğunu düşünen Yehova Şahitleri, Adem'le başlayan yeryüzü hayatının Tanrı'nın Krallığı kurulana kadarki süresinin altıbin yıl olduğuna inanırlar. İnsanlık altıbin yıllık dönemin sonuna gelmiştir. Yedinci bin yıl İsa Mesih'in krallığıyla geçecektir. İsa Mesih Tanrı adına onun tahtında oturacaktır. Onlara göre cennette bu yeryüzü krallığıdır.²⁵ C.T. Russel, Mesih'in Krallığının başlangıcı olarak öncelikle 1914 tarihini öngörür. Beklenti bu tarihte gerçekleşmeyince Mesih'in gelişi önce 1914'e daha sonra da 1915'e ertelenir. Bu tarihte de gerçekleşmeyince iddiasını sürdürmeye devam eden Russel, tarih konusunda hata yapmış olabileceğini kabul ederek Tanrı'nın planında bir sapma ya da değişiklik olmadığını aynen devam ettiğini söyler.²⁶

Yehova Şahitleri, dünyanın sonu ve Mesih Krallığının başlangıcına dair yukarıdaki tarihlerin dışında başka saptamalarda da bulunurlar. Kendi hesap yöntemlerine göre Adem'den İsa'ya kadar geçen süre 4025 yıldır. Adem'den itibaren dünyanın sonuna kadar geçecek olan süre ise 6000 yıldır. Bu hesaplamanın yapıldığı 1968 yılında insanlık yedi bin yıllık dünya hayatının 5993 yılını yaşamış olup dünyanın sonu için 7 yıla daha ihtiyaç vardır. Dolayısıyla 1975 yılı hem Mesih Krallığının başlangıç tarihi hem de dünyanın son binyıllık süreci girmesi anlamına gelmektedir.²⁷

Yehova Şahitleri, Mormonlar gibi kıyamet beklentisi içinde olan bir çok hareket özeldir Hıristiyan teolojisini temel alsalar da gerek merkezi Kilise tarafından dışlanmaları ve gerekse kendi yapıları itibariyle senkretik bir görüntü arz ederler. Bu bağlamda Mormonların kısmen de olsa Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'a ait bazı unsurları kullanması ya da bazı öğretilerinde benzerlikler taşıdığı görülür. Yehova Şahitleri de Hıristiyanlık ve Yahudiliği özellikle eskatolojik beklentiler bağlamında mezcutme çabası içindedirler. Bu da, kıyametçi hareketlerin genel özelliklerinden birisi olan senkretizme işaret etmekte-

25 Bk. Hikmet Tanyu, *Yehova Şahitleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1984, s. 22; "What Do They Believe?" <http://www.watchtower.org/e/jt/index.htm> [06.05.2008].

26 *Jehovah's Witnesses, Proclaimers of God's Kingdom*, s.62, <http://www.exjws.net/museum/franz.htm> [05.05.2008].

27 Bu hesaplamaların yer aldığı ilgili yayınlarından bazıları: *Zion's Watch Tower*, 15 Ocak 1892, ss. 21-23. <http://www.freeminds.org/bitmaps/wt11592.tif> [05.05.2008]; *Jehovah's Witnesses, Proclaimers of God's Kingdom*, s. 62. <http://www.exjws.net/museum/franz.htm> [05.05.2008]; *Our Kingdom Ministry*, 3/1968, s.4 <http://www.freeminds.org/ts3/km368.tif> [05.05.2008]; *The Watchtower*, 1.5.1968, s. 271, <http://www.freeminds.org/ts3/wt5168.tif> [05.05.2008]; *The Watchtower*, 15.8.1968, s. 494; *Awake*, 8.10.1968, s. 14, <http://www.freeminds.org/ts3/oct868b.jpg> [05.05.2008]; *Life Everlasting In Freedom of the Sons of God*, 1966, s. 29; <http://www.exjws.net/museum/franz.htm> [05.05.2008]; <http://www.freeminds.org/ts3/ts81.htm> [05.05.2008].

dir.²⁸

1.3. Moonculuk

Hıristiyanlıkla, Konfüçyanizm, Budizm, Taoizm gibi doğu dinlerinin senkretize edilmesinden oluşan ama referans olarak büyük oranda Kitabı Mukaddes'e dayanan Moonculuk da dünyanın sonunun geldiğine inanır. Presbiteryen bir kökenden gelen ve daha sonra heretik ilan edilen Sun Myung Moon, kendisine gelen vahiyler ve bunlar üzerindeki çalışmaları içerdiğini söylediği *İlahi İlke* adlı kutsal kitabını 1957 yılında tamamlar. Tanrı'nın, Adem'den Musa'ya kadar olan dönemde insanları sunularla sorumlu tuttuğunu, insanların akıl seviyeleri gelişince önce Eski Ahit'i daha sonra da Yeni Ahit'i verdiğiğine inanır. Günümüzde ise insanlık zihni gelişmenin son noktasındadır. Bu yüzden yeni *Sözler* daha yüksek formda modern insanların anlayabileceği tarzda olmalıdır. Yeni Ahit'ten de referanslar göstererek Yeni Hakikat olarak adlandırdığı kutsal metnine inanmaya insanları davet eder. İsa Mesih'in ikinci gelişi için birinci gelişini delil olarak gösteren Moonculuğa göre insanlığın son dört binyılı önem arz etmektedir ve İsa'nın gelişine kadarki 2000 yıllık süreçle onun ilk gelişi sonrasındaki 2000 yıllık dönem özellikleri itibarıyla aynıdır. İbrahim'den İsa'nın gelişine kadar 2000 yıl geçmiştir. İsa'nın ilk gelişiyle ikinci gelişi arasında da 2000 yıllık bir süre söz konusudur. Kronolojik bir hesaplama yaparlar ve İsa'nın ikinci geliş tarihi olarak 1918 yılına işaret ederler. Bu tarihe kadar olan bütün hesaplamaların kesin olduğunu iddia etmekle birlikte son tarihin yaklaşık olduğunu, 1918 ya da birkaç yıl sonrasının olabileceğini söylerler. Bu da Moon'un doğum tarihi olan 1920 ile Mesih'in ikinci gelişinin birleştirilme çabası olarak görülmüştür. İnanışlarına göre İsa ilk gelişinde gerçekleştirmediği tanrısal krallığını cismani bir beden içerisinde gelerek bu dönemde gerçekleştirecektir.²⁹ Bir anlamda Moonculuğa göre hâlihazırda Mesihsel krallığın egemenlik sürdüğü dünyanın son evresinde yaşıyoruz.

Genel olarak bu hareketlerin ortak özelliklerine değinecek olursak öncelikle bütün hareketlerin "mutlak hakikat" iddiasında buldukları söylenilmez. Yani her hareket kendi öğretisinin en doğru olduğunu hatta Montanistlerde olduğu gibi kendilerinin İsa'nın tam olarak açıkladığı hakikati açıkladıklarını iddia etmişlerdir. Özgün hakikati ifade ederken de temelde

28 Ali Rafet Özkan, *Kıyamet Tarikatları*, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2006, ss. 51-52.

29 Mustafa Bıyık, *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk*, Birey Yay., İstanbul 2002, ss. 31-35, 91-110.

Eski ve Yeni Ahit'i kutsal metinleri olarak kabul etmekle birlikte bu metinlerin günümüze ya da daha doğru bir tabirle hareketlerin ortaya çıktığı zaman dilimine hitap etmediğini söylemişler ve hareketin liderine gelen ilhamlardan oluşan bağımsız kutsal kitaplar vazetmişlerdir. Bu bağlamda Mormonların *Kitap Mormon'*undan, Mooncuların *İlahi İlke'*lerinden söz edebiliriz.

Bütün hareketler kendi liderlerini ya ikinci kez gelen/gelecek olan İsa'nın bedenleşmiş hali olarak görmüşler ya da İsa'nın yolunu hazırlayan bir öncü olarak kabul etmişlerdir. Bu yüzden de ya doğrudan Tanrı'yla ya da İsa Mesih ve Kutsal Ruh'la irtibat halinde olduklarını, kıyamete dair bir takım ilhamlar aldıklarını ve zaman zaman Tertullian örneğinde olduğu gibi kıyamete dair bazı vizyonlar/rüyalar gördüklerini iddia etmişlerdir. Hareketlerin büyük bir çoğunluğu dünyadan el etek çekmeyi ve asketik bir yaşantıyı öngörmüşlerdir. Bu konudaki en önemli gerekçeleri dünyanın sonunun gelmiş olmasıdır. Artık yaklaşan son için bir şeyler yapmak ya da oturup "güvey"i bekler gibi onu beklemek gerekmektedir.

Yukarıdaki örneklerin dışında kıyameti ölü olarak karşılamaya kalkan ve doğrudan şiddet sergileyen örnekler de vardır. Bunların başında "apokaliptik bir ideolojiye sahip karizmatik dini ve sosyal bir yapı"³⁰ olarak tanımlanan "Peoples Temple" ya da diğer bir yaygın adıyla "Disciple's Christ (Mesih'in Havarileri Kilisesi)" gelir. 18 Kasım 1978'de Guyana, Jonestwon'da tarikatın 911 üyesi kendisini öldürür. Nükleer bir patlamanın eşliğinde kıyametin gerçekleşeceği inanan Jim Jones (James Warren Jones) (1931-1978) liderliğindeki topluluk, dış dünyayla irtibatlarını kopararak kendi kurdukları ve komünal bir hayat yaşadıkları kasabada topluca intihar ederler.³¹

Hıristiyanlık bağlamındaki apokaliptik hareketler başlangıçta Hıristiyanlığın içinden ortaya çıksalar da gerek merkezi otoritelere yaptıkları eleştiriler ve gerekse Kiliselerin onları farklı düşünce ve eylemleri dolayısıyla dışlaması sonucunda Katoliklik, Ortodoksluk ya da Protestanlık gibi büyük gruplardan koparak kendi bağımsız kiliselerini oluşturmuşlar ve senkretik yapıları dolayısıyla da heretik kabul edilmişlerdir. Hatta çoğu zaman Hıristiyanlığın bir mez-

30 John R Hall, *Apocalypse Observed: Religious Movements and State in North America Europe and Japan*, Florence, Routledge 2000. s. 38.

31 Bk. Rebecca Moore (edit.), *People's Temple and Black Religion in America*. Bloomington, USA, Indiana University Press, 2004, ss. 123-138; Hall, *Apocalypse Observed: Religious Movements* ss. 15-43; John R. Hall, "Mass Suicide and the Branch Davidians", *Cults, Religion and Violence*. David Bromley (ed.), Cambridge University Press, West Nyack, NY 2002, ss. 149-169.

hebi yeni bir düşünce ekolü olarak bile görülmemişlerdir. Bu yüzden Montanistler, Adventistler, Mormonlar, Mooncular, Yehova Şahitleri gibi kendi adlarıyla anılırlar ve kendi bağımsız kiliseleri ya da dinsel merkezleri vardır.

- II -

2. Rus Ortodoks Kilisesi ve Apokaliptik Hareketler

Yukarıda genişçe Hıristiyan tarihindeki önemli apokaliptik hareketlere değinmeye çalıştık. Rusya'nın Hıristiyanlıkla ilk tanıştığı dönemlerden itibaren bölgede apokaliptik hareketlerin de var oldukları bilinmektedir. Yakın dönemde Rusya'da kendilerini "Gerçek Rus Ortodoks Kilisesi (True Russian Orthodox Church)" olarak adlandıran yeni bir apokaliptik hareket ortaya çıkmıştır. Kıyametin kopuşunu beklemek amacıyla kendilerini bir mağaraya kapatmaları dolayısıyla da bir anda dünya medyasının ilgi odağı haline gelmişlerdir. Gerek hareketin yeni bir hareket olması ve gerekse izledikleri gizlilik politikası nedeniyle elde edilen bilgiler sınırlıdır. Güncel olan bu hareketten başlayarak Rusya Hıristiyan tarihi içerisindeki apokaliptik hareketler hakkında genel bir değerlendirmeye çalışılacaktır.

2.1. Pyort Kuznetsov ve Kıyamet Kültü

Hareket ya da onlara verilen genel adla Rus Kıyamet Kültü (Doomsday Cult), Pyotr Kuznetsov liderliğinde Rus Ortodoks Kilisesinden ayrılarak bağımsız bir hareket haline gelmiştir. Ancak hareketin mensuplarının kendilerine seçtikleri "True Russian Orthodox Church" ismi farklı çağrışımlara neden olmaktadır. Zira benzer bir isimle faaliyet gösteren başka bir grup söz konusudur: Rus Hakiki Ortodoks Kilisesi (The Russian True Orthodox Church). Kuznetsov'un liderliğini yaptığı apokaliptik hareketle bu kilisenin isim benzerliği dışında bir ilgisi bulunmamaktadır. İlk kuruluşu 1927'lere uzanan Rus Hakiki Ortodoks Kilisesi uzun süre gizli faaliyetler yürütür ancak 2000 yılında Moskova'da bağımsız bir hareket olduklarını resmen ilan ederler.³²

32 Ortodoks geleneğe göre ilk havarilerden kabul edilen St. Andrew Rusya'da ilk olarak Hıristiyanlığı vaaz eden kişidir. St. Andrew Kiev'de mesajını anlatmaya Hıristiyanlığın ilk yıllarında başlar ama Rusya'nın resmen Hıristiyanlığı kabulü için Prenses Olga'nın vaftiz olmasını (MS 954) bekleyecektir. Bununla birlikte Rus Ortodoksluğunun resmi başlangıç tarihi olarak I. Vladimir'in vaftiz tarihi ve resmen Hıristiyanlığı devlet dini olarak benimsediği tarih kabul

Tarihin sonunun geldiği ve Mayıs 2008'de kıyametin kopacağı teziyle ortaya çıkan ve merkezi Rus Ortodoks Kilisesinden ayrılan kıyametçi hareket ise "True Russian Orthodox Church" dır. Dindar bir aileden gelen hareketin lideri 43 yaşında bir mühendistir. Dünyanın sonunun geldiğini söyleyerek müritlerini Kasım 2007'de bir mağaraya gönderen Kuznetsov, bu tarihten birkaç yıl önce peygamberliğini ilan eder, ailesini terk eder ve Nikolskoye'ye yerleşir. Burada temel inanç esaslarını yansıtan kitaplar kaleme alır ve kendisine yandaş toplamak üzere Rusya ve Belarus'daki manastırları ziyaret eder, din adamlarıyla görüşür.³³ Nikolskoye, Kuznetsov'un merkezi haline gelir. Ona inanan ya da sempati duyan insanlar buraya seyahatler düzenler. Hareket karşıtlarınca Kuznetsov'un şizofren olduğu iddia edilmekle birlikte kült mensuplarına göre o, son derece akıllı bir kişidir. Kitabı Mukaddesi çok iyi yorumladığını düşündükleri Kuznetsov onlara göre bir peygamberdir.³⁴

Grubun en dikkat çekici özelliği teknoloji karşıtlığıdır. Chipli pasaportlara, kimlik numaralarına, barkod sistemlerine karşı çıkarlar. En önemli gerekçeleri bu teknolojik malzemelerin Şeytan'ı simgelediğini iddia ettikleri rakamları içeriyor olmalarıdır. Zira tüm bu teknolojik ürünler, muhtelif şekillerde sayıların farklı kombinasyonlarından oluşan barkod sistemine sahiptirler. Bilgisayar teknolojisinin de yardımıyla bir kişinin kimlik numarası girilince kişi hakkındaki tüm bilgiler karşımıza çıkabilmektedir. Yine bir gıda ürününün üzerindeki barkod yardımıyla üretildiği ülkeden, üretici firmaya, fiyatından içerik özelliklerine kadar pek çok bilgiye ulaşmak mümkün. Kuznetsov'a göre tüm bunlar

edilir (MS 988). Rusya'nın ve civar bölgelerin Hıristiyanlaşmasında çok önemli bir rol üstlenen Rus Ortodoks Kilisesi, bağımsız kilise unvanını 1589'da alır. 1721'de Çar I. Petro (Peter) Moskova Patrikliğini lağveder ve yerine başında patriğin olmadığı devlet denetiminde bir konsey atar. Yaklaşık iki yüzyıl patriksiz olarak Rus Ortodoks Kilisesi varlığını devam ettirir ve 1917'de tekrar Moskova Patrikliği kendi adına faaliyete geçer. Ancak Komünist yönetimin artan baskıları sonucunda 1922'de ölen patriklerinin yerine yeni patrik seçemezler. 1927'de Metropolitan Sergiy yönetime bağlılığını ve sadakatini açıklar. Bu ise Rus Ortodoks kilisesinin birliğinin parçalanmasına neden olur ve "Hakiki Ortodoks Kilisesi" ortaya çıkar. Ancak bu kilise, hiçbir zaman Rusya'da müstakil ve güçlü bir hareket olamaz. Metropolit Leningradlı Joseph'den sonra "Josephites" adıyla anılırlar. Baskılar nedeniyle bir yer altı hareketi olarak devam eder ve 1980'lerin sonlarında yeniden canlanır. Bu hareket 2000'de Moskova'da resmen kendisini "The Russian True Orthodox Church" adıyla bağımsız bir grup olarak ilan eder. Bk. "History of the Russian Orthodox Church" <http://theorthodox.org/>; "The Origin of the Josephitism" <http://theorthodox.org/joswphitism.htm> [10.05.2008].

33 "Doomsday cult members in Russia wait for end of world" http://english.pravda.ru/print/russia/101126-doomsday_cult-0 [02.04.2008].

34 "They want you! Cults step up recruitment drive", <http://www.russiatoday.ru/features/news/17584> [03.04.2008].

hem birer kıyamet alameti hem de şeytanın işleridir. Kültün bir üyesi olan Valery Mechiev, yeni chipli pasaportunu reddetme gerekçesi olarak Hıristiyanlığın dijital teknoloji tarafından tehdit edilmekte olduğunu gösterir. Kült üyelerinin aynı zamanda televizyon izlemeleri, radyo dinlemeleri, para ya da kredi kartı kullanmaları da yasaktır.³⁵ Mağarada bulunanlardan birisinin yakını olan Anna Vabishchevich, 41 yaşındaki oğlu Alexander'in eşi ve iki kızıyla birlikte külte katıldığını, demiryolu işçisi olan oğlunun birkaç yıl önce Kuznetsov'dan etkilendiğini, üzerinde barkod bulunan paket ve ambalajlı yiyecekler yemeyi üzerinde şeytanın rakamları bulunduğu gerekçesiyle terk ettiğini, oğlunun önceleri son derece neşeli, hoş birisi olduğunu ancak külte katıldıktan sonra sanki hipnotize olmuş gibi dolıştığını söyler.³⁶

Kült üyeleri 7 Kasım 2007'de karlarla kaplı bir tepenin altındaki bir mağaraya ya da daha doğru bir ifadeyle bir oyuğa yerleşirler. Mağaraya yerleşenler 29 yetişkin 4 çocuk ve bir de 18 aylık 1 bebekten ibarettir. Kuznetsov mağaraya giren takipçilerini oraya göndermeden önce takdis eder ve onlar için dua eder. Mağaraya girme konusunda geç kalan 2 kadın ve 3 çocukta Kuznetsov'un evinde kendilerini kilitletler. Böylelikle mağaraya ulaşamayan ikinci bir grup da peygamber olarak adlandırdıkları "Pyotr Baba (Father Pyotr)"nın evinde kıyameti beklemeye başlar.³⁷ Olaylardan sonra tutuklanan kült lideri bir psikiyatri kliniğine yatırılır. Öncelikle mağaradaki çocukları dışarı çıkarmaya çalışan yetkililerin tahliye talebine kültün ölü çocuklarının özgürlüğe kavuşacakları gerekçesiyle olumsuz yanıt verilir.

Kült üyelerini bu davranışlarının yanlışlığı konusunda ikna etmek için Ortodoks Kilisesine mensup din adamları ciddi bir çaba içerisinde olmalarına rağmen başarı kaydedemezler. Bölgedeki Ortodoks kilisesinden başpiskopos Filaret mağaranın girişini azıcık aralayarak dini olarak söyleyeceklerini dinlemelerini talep eder ve içeridekilere konuşma esnasında dışarı çıkarılmaları için zorlanmayacaklarını belirtir. Sonunda onlar için dua etmekten başka yapacakları bir şeyleri olmadığına kanaat getiren Filaret, onların normal Hıristiyan hayatına geri dönmeleri konusundaki çağrısını yineler. Bu çağrı bile Ortodoks kilisesinin gelenekte ayrılıkçı gruplara karşı takınılan sert tutumun aksine bu

35 "Inside the mind of a doomsday cultist", <http://www.rickross.com/reference/troc/troc1.html> [03.04.2008].

36 "Doomsday cult members in Russia wait for end of world" http://english.pravda.ru/print/russia/101126-doomsday_cult-0 [02.04.2008].

37 "Second group of cult followers awaits apocalypse in Penza" <http://www.rickross.com/reference/troc/troc5.html> [03.04.2008].

ayrılıkçı gruba şefkatle yaklaştığını gösterir.³⁸

Araştırmacı Valery Mechiev'e göre onların yeraltında bulunmaları Tanrıya kavuşmak için hayattaki misyonlarını tamamladıkları anlamına gelmektedir. Bu insanlar ruhsal hakikatin gerçek anlamını kavramışlardır. Onlar yeraltında olmakla birlikte kendilerini kıyametten ya da diğer bir tabirle öte dünyadan korumaktadırlar. Nitekim kült mensuplarından birisi olan Valentina Ponedelnik "Hepiniz göreceksiniz. Yöneticilerin bütün eylemleri kayıt altına alınmaktadır. Şayet yöneticiler yeraltındaki insanları tahliye etmeye kalkarlarsa Tanrı, onları cezalandıracaktır. Kitabı Mukaddes kehaneti (prophecy) çok yakında gerçekleşecek. Dünya çok yakında sona erecek."³⁹ şeklinde beyanat verir.

Genelde yeni dinsel hareketleri özelde Kuznetsov'un kültünü tahlil etmeye çalışan din bilimci ve tarihçi Lev Semenov'a göre bu tarz hareketlerin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenler şunlardır: i) çok kolay yoldan para kazanma düşüncesi. ii) aşırı güç arzusu, bu yolla insanlar üzerinde otorite kuran lider, takipçileri için kendi hayatlarından daha değerli hale gelir. iii) küçük dini grupların insanlar üzerinde daha etkin olması ve daha yoğun bir dinsel yaşantının olması. Geleneksel dinle, kült organizasyonları arasındaki ilgi çok azdır. Birçoğu kendisini inançtan çok grubun içindeki insanların etkileriyle tanımlar. iv) kolektif bir ruhsal bozukluk halinin söz konusu olması.⁴⁰

Kült üyelerinden birisinin hareketin Yehova Şahitlerinin bir kolu olduğu şeklindeki iddiasına rağmen onların Rus Ortodoksluğunun marjinal bir kolu olduğu düşünülmektedir.⁴¹ Bu da her ne kadar tam olarak doğrulanmasa da göstermektedir ki hareket diğer Mesihi/binyılcı hareketlerden bir şekilde etkilendirilmiştir. Belki Rus otoritelerin iddia ettiği gibi doğrudan Yehova Şahitleriyle bir bağları olmayabilir -ki eldeki mevcut veriler onların Rus Ortodoks kilisesinden ayrılan marjinal bir grup oldukları ve dış bağlantılarının zayıf olduğunu gösteriyor.- Ancak yine de ortaya koydukları öğreti apokaliptik bir öğreti olduğu için benzerlikler taşımaktadır. Nisan 2008 başlarında mağaradan ayrılan Sergey Nodogon, mağaraya girmeden önce kıyamet öncesinde sığınak olarak

38 Mikhail Metzel-steve Gutterman "Free the death cult children" <http://www.rickross.com/reference/troc/troc4.html>.

39 "Inside the mind of a doomsday cultist", <http://www.rickross.com/reference/troc/troc1.html>.

40 "They want you! Cults step up recruitment drive", <http://www.russiatoday.ru/features/news/17584> [03.04.2008].

41 "Russian doomsday sect resumes talks with authorities", <http://www.rickross.com/reference/troc/troc29.html>; "Cave in hits Russian doomsday sect's dugout" <http://www.rickross.com/reference/troc/troc34.html> [17.05.2008].

kullanacakları ve ibadetlerini rahatça yapabilecekleri alternatif yerler aradıklarını ve birkaç tane de bulduklarını hatta onlardan bir tanesini dua ve ibadet amaçlı kullanmak üzere küçük bir kilise olarak dekore ettiklerini anlatır. Buna göre amaçları günlerin sonunu burada karşılamak ve daha sonra evlerine dönmektir. Ancak Kuznetsov, son anda onların fikirlerini değiştirtir ve onlara “Tanrı’nın kendisine büyük bir çukur (mağara) bulmasını ve kış ve yazı orada geçirmesini emrettiğini” söyler.⁴² Bunun üzerine de hazırladıkları mekânlardan vazgeçerek buldukları yer altı mağarasında kıyameti beklemeye başlarlar.

Nisan sonlarını dünyanın son günü olarak öneren kült üyeleri, 28 Nisan’da beklentilerinin gerçekleşmemesi üzerine hayal kırıklığına uğrarlar. Bunun üzerine önce 28 Mayıs’ı önerirler. Daha sonra ise kült liderlerinden Vitaly Nedogon’un yaptığı açıklamaya göre yeni tarih olarak 14 Haziran 2008’i önerirler. O gün Kutsal Teslisin günüdür.⁴³ Ancak bu tarihte de bekledikleri son gerçekleşmez. Kaldı ki Kasım’da mağaraya giren 35 kişiden daha Mayıs başında sadece 9 kişi kalmıştır. Bu arada Kuznetsov’un yazdığı eserler diğer dinlere ve inançlara karşı kin ve nefreti artırdığı ve insanları sapkınlıklara sürüklediği gerekçesiyle Rus mahkemelerinin kararıyla yasaklanır.⁴⁴ Dışarıdaki insanlar etkilenmesin diye kültün kitapları yasaklanırken kült üyeleri de etkilenmemek için olsa gerek dış dünyayla sözlü iletişime geçmez. Sadece ilahi söyleyerek seslerini dışarı ulaştırır ve taleplerini ya da dışarıdan gelen soruları yazılı olarak cevaplandırır.⁴⁵ Haziran’ı beklemeden kültün geri kalan 9 üyesi de 16 Mayıs’da mağaradan çıkar. İçeride ölen iki kadının da cesedi dışarı çıkarılır. Böylelikle iki kişinin ölümü ve hayal kırıklığıyla bir kıyamet beklentisi daha sona erer.

Rus yöneticilerin Kült üyelerine yaklaşık olarak 7 ay boyunca müdahale etmeden beklemelerinin en önemli nedeni kült üyelerinin yanlarında bulundurdukları yaklaşık 400 litrelik benzinle kendilerini yakmakla tehdit etmeleridir. Bu yüzden polis yetkilileri ve yöneticiler müdahaleyi doğru bulmamış ancak her ihtimale karşı mağaranın yakınında kurtarma ekipleri ve sağlık elemanlarını hazır bekletmişlerdir. Resmi görevlilerin yanında basın ve meraklı halkın da dışarıda beklemesi, mağara çevresini adeta bir karnaval alanına dönüştürmüştür. Aslında ifadelerinden anlaşıldığına göre kült üyelerinin arzularından

42 “More Doomsday shelters revealed” <http://www.rickross.com/reference/troc/troc32.html>.

43 <http://www.rickross.com/reference/troc/troc33.html> [17.05.2008].

44 <http://www.rickross.com/reference/troc/troc36.html> [17.05.2008].

45 “Don’t speak”, <http://www.rickross.com/reference/troc/troc37.html> [17.05.2008].

bir tanesi de sakin, gözlerden uzak bir mekânda dua etmek olmuştur. Benzer teamüllerin bütün apokaliptik hareketlerde olduğu da hatırlanmalıdır. Apokaliptik hareketlerde genellikle mağara ya da insanlardan uzak yerlerde inziva yaşamı daha hoş karşılanmıştır. Kült üyelerinden birisinin “hepimizin içinde kalabileceği büyük bir çukur/barınak kazmak ve bölge halkının saldırganlıklarından uzaklaşmak istiyoruz.” şeklindeki ifadesi de kendilerini rahatsız eden ortamdaki uzaklaşma arzularını göstermiştir.

Moskova Dini Araştırmalar Merkezi'nden Alexander Dvorkin, “onların akıllarının, liderlerinin güçlü bir etkisi altına girerek manipüle edilmiş olduğunu” söyler. Dvorkin Rusya'da bu harekete benzer 10 civarında kült olduğundan söz eder. Bunların birçoğunun ismen de olsa Hıristiyan olduğunu ve üyeleriyle izole edilmiş bir halde yaşadıklarını söyler. Rus Ortodoks Kilisesi sözcüsü Georgy Rybov'a göre Kuznetsov'un kültürü, Rusya'daki manevi ve ahlaki eğitim sistemi eksikliğinin bir sonucudur. Rybov aynı zamanda bütün Rus Hıristiyanları bir an önce hatalarını anlamaları konusunda onlar için dua etmeye davet eder.⁴⁶

Ortodoks bir rahip olan Father Georgy, mağaradakilerin basit, sade birer Hıristiyan olduklarını, fakat onların kilisenin yanlış yaptığına inandıklarını söyler. Onlar dünyanın sonunun geldiğine ve kendilerini korumak amacıyla yeraltına indiklerini söylediklerini ifade eder. Tatyana Ustinova'ya göre onlarca yıllık ateist Sovyet yönetiminden sonra insanların boşlukta kalması yeni dinsel hareketlerin etkisi altına girmeleri için uygun zemin oluşturmuştur. Yine ona göre pek çok Rus vatandaşı, şeytanın sayılarını içerdiği gerekçesiyle yeni pasaportları, kimlik ve vergi numaralarını reddetmektedir.⁴⁷ Nitekim Rusya'daki benzer bir kültürün lideri olan *Girgory Grabovoi*, 2005 yılında yaptığı bir açıklamada, 2004 Beslan'da Çeçen militanların okul baskını sırasında ölen çocukları yeniden dirilteceğini söyler. Grabovoi, 2006 yılında yeniden dirildiğini iddia ettiği ölü kurbanlardan birinin kıyafeti altında ciddi hastalıkları tedavi etme girişiminde bulunurken şarlatanlık ve dolandırıcılıktan tutuklanır. Yine, asıl mesleği trafik polisliği olan ve halihazırda yaklaşık 600-800 bin müridinin olduğu iddia edilen Sibiryalı Mesih, Sergei Anatolyevitch Torop'dan söz edilebilir.

46 “Doomsday cult members in Russia wait for end of world” http://english.pravda.ru/print/russia/101126-doomsday_cult-0 [02.04.2008].

47 Tatyana Ustinova, “Russia sect holes up in cave to await end of world”, <http://www.rickross.com/reference/troc/troc2.html> [17.05.2008].

2.2. Sergei Torop ve Son Ahit Kilisesi

Kendisinin İsa'nın ikinci kez yeryüzüne gelmiş formu olduğunu iddia eden 1961 doğumlu *Torop*, Son Ahit Kilisesi (Church of the Last Testament) adlı hareketin lideridir. Bu yeni dinsel harekette, Ortodoks Hıristiyanlığı temel almakla birlikte mistik eğilimli Torop, Hıristiyanlık ve Budizmden ortak unsurlar barındıran bir hareket geliştirir ve amaçlarının -tıpkı Moonculuğun amacında olduğu gibi- dünyadaki bütün inançları tek bir çatı altında toplamak olduğunu söyler. Müritlerine reenkarnasyonu, vejetaryenliği ve dünyanın sonunun geldiğini anlatmaktadır. Mayıs 1990'da vahiy aldığı iddia eden Torop, 18 Ağustos 1991'de Minusinsk'de açıktan inancını ilan eder ve aynı zamanda "Birleşik İnanç Topluluğu (Community of Unified Faith)" adıyla da anılan kilisesini kurar. Aynı tarihte kendisinin İsa'nın reenkarnasyonu olduğunu öne sürer. Ancak kendi sistemi içerisinde bu durumun onu Tanrı yapmadığını, kendisinin sadece Tanrı'nın Sözü/Kelamı olduğunu öne sürer. Bu değişim sonrası isminin de "Vissarion" (Yeni Hayat Veren) olduğunu belirtir. Müritleri için sert ve katı kurallar getirir. Öncelikle vejetaryanizme bağlı olunarak hayvansal gıdalar kesinlikle yasaklandığı gibi hayvancılıkla uğraşmak da yasaktır. Bunun dışında alkol kullanmak, sigara içmek, para kullanmak, küfürlü sözlerle konuşmak yasaklanmıştır. Hareket aynı zamanda son derece çevrecidir. Moskova'dan 3700 km uzakta Moğolistan sınırının kuzeyindeki Abakan kasabası yakınında oluşturulan "Sun City" adı verilen ve tamamen müritler tarafından inşa edilen köyde teknolojiden uzak bir yaşam sürmektedirler. Rusya'daki yerleşik yaşam tarzlarına tepki gösteren aralarında sanatçılar, mühendisler, doktorlar, öğretmenler ve benzeri profesyonel meslek sahibi çok sayıdaki insan, evini barkını satıp buraya yerleşir.⁴⁸

Kahverengi saçları ve sakalıyla kendisine İsa gibi bir görüntü veren Torop, İsa'nın inkarnasyonu olmasını şöyle açıklıyor: "1985'te trafik polisi olarak gece vardiyasında işe girdim. Devriyedeyken hep yıldızları seyredirdim. Yıldızların gerçek evim olduğunu fark ettim. 1990'larda 29 yaşımdayken içimde aniden bir şeyler uyandı ve ilahi tarafımı fark ettim. Daha sonra anladım ki, nefret, savaşlar ve çevresel felaketler alıp başını gittiği için Tanrı beni dünyaya gönderdi. Yapmam gereken şeyi yapabilmek için bir insan vücuduna ihtiyacım vardı. Ben de bu vücut içinde, insanları Tanrı'ya daha fazla yakınlaştırmak için yaşıyorum. 2 bin yıldır ilk kez bana ihtiyaç oldu. Bu çok önemli bir noktadır. İnsanoğlu

48 "Information Letter", <http://www.vissarion-unifaith.org/i-let-uk.htm> [17.05.2008].

sadece tek bir aile olduğu zaman kâinatın kapıları onlara açılacaktır."⁴⁹

Torop'a göre Sun City, insanlığın kurtuluşu için Nuh'un gemisidir. Onunla benzer bir işleve sahiptir. Ortodoks Mesih inancı gereğince üçüncü Roma olma özelliğine sahip olan Rusya'nın misyonu da herkesin kurtuluşunu sağlamak olacaktır. Ona göre Sibiry'a'nın bu merkez bölgesi en iyi şekilde hayatta kalmayı sağlayacak olan bir bölgedir ve burada yaşayan ya da oraya gelecek olan topluluk, büyük değişimlere tahammül gösterebilecek ve hakikati anlama ve kabul konusunda gereken duyarlılığı gösterecek olan bir topluluktur.⁵⁰

Sergei Torop ya da Mesihliğini ilan ettikten sonra aldığı isimle Vissarion'un 9 ciltten oluşan ve Son Ahit (the Last Testament) adlı tanrısal ilhamla yazdığını iddia ettiği öğretilerini içeren bir kitabı vardır. Kitap müridlerince kutsal bir kitap olarak kabul edilir. "Tanrı'nın çocukları! Uyanın ve araştırın." diyerek başladığı Son Ahit'inde Vissarion, "Bedeninizin içinde yaşadığı dünya, doğduğunuz ev, şimdi kendi ellerinizle yaptıklarınız nedeniyle kirletildi. Maddi bolluk sonrasında bedeni/şehvi çatışma bir bariyer oluşturarak Tanrı'nın kutsamasının içinize dolmasını engellemektedir." diyerek devam eder.⁵¹ Bir başka yerde dünyanın sonuna dair şunları söyler:

"İnsanlığın Hakiki Kusursuzluğuna /mükemmel Bitirişine liderlik edecek ilk adım için zaman geldi. Bu zaman büyük bir zamandır. Çünkü o, hızlı bir şekilde düşüşe liderlik edecektir. Diğerlerinin arzularına kapılma/bakma, fakat sen kendi efendilerine layık olmaya bak. İnsanlar derin bir uçuruma doğru sürüklenmektedirler. Fakat sen, bu vahim yoldan uzaklaşarak Mükemmel Sona götüren tek yola ulaşmalısın... İnsanlık Işık Gücüyle Karanlık Gücü/Krallığı arasında ikiye ayrılmış durumdadır. Üçüncü bir yol yoktur. ...en baştan beri insanoğlunu geliştiren Güç Kralı, şimdi onu varoluşunun sonuna ulaştıracaktır. İnsanoğlunun hayat ırmağı yeni bir aşamaya doğru akmaktadır. Bu yeni aşama, gelişimin en üst basamağıdır. Bu aşama Kutsal Ruh'un Krallığıdır. Bu kutsal metinlerden Tanrı'nın Krallığı olarak bildiğiniz şeydir. Güç Krallığı, can çekişiyor. İnsanoğlunun özü hızlı bir şekilde vahşiliğe doğru gidiyor. Rusya, Rabbin büyük misyonu için hazırlandı. Bu Gücün yok oluşunun açıkça bu ülkede betimlenmiş olması nedeniyledir."⁵²

49 "Information Letter", <http://www.vissarion-unifaith.org/i-let-uk.htm> [17.05.2008]

50 "Information Letter", <http://www.vissarion-unifaith.org/i-let-uk.htm> [17.05.2008]; Ian Traynor, "Jesus of Siberia" <http://www.guardian.co.uk/world/2002/may/24/russia.iantraynor> [17.05.2008].

51 *Last Testament*, the Book of Appeals 1:1-5, <http://www.vissarion-unifaith.org/visengl/appeals/ttl01.htm> [17.05.2008].

52 *A Little Grain of the Word of Vissarion*, trans.: Michael Forshaw – R. Galiakberov, Kazan 1996,

Dünyada Taoizm, Budizm, Hıristiyanlık ve İslam olmak üzere dört büyük din olduğunu söyleyen Sibiryalı Mesih, bütün dinleri tek bir çatı altında birleştirmekten söz eder. Ona göre insanın modern zamanlarda evrenle geliştirdiği ilişki tarzı yeryüzünün felakete doğru sürüklenmesinden başka bir işe yaramamıştır. Bozulan şey sadece yeryüzünün fiziki yapısı değil, aynı zamanda enerjik olarak da bir bozulması söz konusudur. Dünyanın negatif bozulması ise insanında deformasyonuna neden olmuş ve öfke, şiddet, kırgınlık, kıskançlık, düşmanlık, şehvet gibi ne kadar kötü haslet varsa alabildiğine yayılmıştır. Bu yüzden yeni bir ilişki tarzı geliştirilmek zorundadır ve yeni bir mekâna ihtiyaç vardır. Sibirya, ona göre ihtiyaç duyulan bu yeni mekân ya da *Geleceğin Vaadedilmiş Ülkesi (Promised Land of Future)*'dir.⁵³

Kuznetsov'un Kıyamet Kültü ile benzerlikler bulunan bir diğer hareket "Oprichnik Kardeşliği (The Oprichnik Brotherhood)" dir. Alexander Dvorkin'e göre iki hareket arasında zihinleri kontrol etme açısından da bir benzerlik söz konusudur. Oprichnik aslında çok eski bir hareket. 16. yy.'da düşmanları etkisiz hale getirmek için kullanılan, Korkunç İvan'ın acımasız katillerinden oluşan bir grubun adıdır.⁵⁴

Geçmişteki bir hareketin adını kendilerine isim olarak seçen ve Korkunç İvan'ın Oprichnik Kardeşliği adını alan grubun merkezi Moskova'ya birkaç saat mesafedeki Koscsheyevo köyüdür. Grubun temel düşüncesini benimseyen üç ailenin birkaç yıl önce buradan farklı bölgelere misyon amaçlı olarak dağıldıkları belirtilmektedir. Dini fanatizmin had safhada olduğu söylenen bu grubun üyeleri de pasaportlarını yakmışlardır. Bunun dışında şeytanın rakamlarını içerdiğini düşündükleri üzerinde sayılar olan her tür metayı kullanmaktan da uzak durmuşlardır. Kültün mistik lideri Andrei Alekseevich Shchedrin, Koscsheyevo köyüne gelerek önce muhtelif sayıda at satın almış ve daha sonrada çevredeki yerleşim alanlarını satın alarak kendileri için bir yaşam alanı oluşturmuştur. Sigara içmeye, alkol kullanmaya, küfürlü konuşmaya, özellikle eşlere küfre kesinlikle karşıdılar. Sadece kendi düzenledikleri özel bayram günlerinde şarap içilmesine müsaade edilir.⁵⁵

St. Petersburg Devlet Üniversitesi, Felsefe Fakültesinden, Irina A. Tulpe ve

<http://www.vissarion-unifaith.org/visengl/message.htm> [17.05.2008].

53 "Information Letter", <http://www.vissarion-unifaith.org/i-let-uk.htm> [17.05.2008].

54 "The Oprichnik Brotherhood of Ivan the Terrible" <http://oddculture.com/2007/12/03/russian-cults-coming-out-of-the-woodwork/> [17.05.2008].

55 <http://oddculture.com/2007/12/03/russian-cults-coming-out-of-the-woodwork/> [17.05.08].

Evgeny A. Torchinov'a göre Rusya'daki Hıristiyan tarikatların (sectlerin) tarihi -Rusya'nın Hıristiyanlıkla tanıştığı- 17. yüzyıla kadar geri gitmektedir. O tarihten itibaren ortaya çıkan pek çok hareket bir müddet sonra unutulup tarihin tozlu sayfalarında yerini alırken bazıları değişerek de olsa var olmaya devam etmiştir. Günümüzde de hala bu tarz hareketler çıkmaya devam etmektedir.⁵⁶

Rusya'daki dini akımların (sect) en önemli özellikleri kendilerine ait bir kurtuluş düşüncesi geliştirmeleridir. Ancak yine de bu hareketlerin kendi anlayışlarını Hıristiyan kurtuluş (soteriology) düşüncesi doğrultusunda temellendirme çabası içinde oldukları görülmektedir. Bununla birlikte kutsal yazıların otoritesini kabul etmezler. Onlar daha çok, erken dönem Hıristiyan tarihinde örnekleri görüldüğü tarzda kendi öğretilerinin temeli olduğunu iddia ettikleri Kutsal Ruh'tan alındığı söylenen vahye inanırlar. Farklı adlar altında Kitabı Mukaddes'in yarım bıraktığı hakikati tamamladığı düşünülen Kutsal Ruh'un mesajları kitaplaştırılarak onlara kutsal metin olarak inanılır. Bu, Eski ve Yeni Ahit'e hiç inanmadıkları anlamına gelmemektedir. Sadece o metinlerin otoritesi konusunda şüpheli davranırlar.⁵⁷

2.3. Mesihçiler (Khristovshchina/Khlysty/Flagellant)

Kuznetsov ve diğer hareketlere esin kaynağı oluşturan hareketlere değinmemiz yararlı olacaktır. Rus Çarlığı Ortodoks Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra Hıristiyanlığın resmi formunun dışındakileri devlet otoritesine zarar verdiği düşüncesiyle baskı altında tutar ve yeni hareketlerin ortaya çıkmasını engellemeye çalışır. Bu yıllarda ortaya çıkan en önemli hareketlerden birisi de Mesihçiler (Khristovshchina/Khlysty/Flagellant)⁵⁸ hareketidir.

"Çılgın/deli keşişler" olarak da adlandırılan Mesihçiler (the Christ-believers/Khristovshchina) hareketinin ismi "her yetenekli/usta kişi Mesih olabilmelidir." şeklindeki temel doktrinlerini referans almaktadır. Grup Rus literatüründe "hlystovstvo" ve "hlystovschina" şeklinde de yer almaktadır. İsimlerinin bazı özel doktrin ve ritüellerden kaynaklandığı öne sürülmektedir. Bu ritü-

56 Irina A. Tulpe – Evgeny A. Torchinov, "The Castrati ("Skoptsy") Sect in Russia: History, Teaching and Religious Practice", *The International Journal for Transpersonal Studies*, Panigada Press, 2000, vol. 19, s. 77.

57 Tulpe-Torchinov, "The Castrati (Skoptsy) Sect in Russia", ss. 77-78.

58 Ortodoks Rus Kilisesi içerisinde ortaya çıkan en önemli hareketlerden birisi olan bu hareketin ismi farklı kaynaklarda kökü Mesih (Christ) kelimesinin farklı varyasyonlarıyla ifade edilmektedir. "Khlysty", "Flagellant", "Khristovshchina", "Christovoverie" ve Christovshchina" gibi. Bu makalede ismi birazda Türkçeleştirerek "Mesihçiler" olarak kullanacağız.

ellerden birinde grup üyeleri bir kuşak ya da kemerle bedenlerini döverek “kendimi dövüyorum, Mesihî arıyorum.” sözünü tekrar ederler. Bu nedenle de kendilerini kırbaçlayanlar anlamında onlara Flagellant ismi verilmiştir. Diğer bir rivayete göre de “Mesih-bebekler” isimli özel bir ritüelleri vardır. Komünyon ayinleri sırasında gerçekleştirilen bu ritüelde bir bebeğin sol tarafına mızrak saplanmak suretiyle, İsa’nın çarmıha gerilmesinin sembolik canlandırılması olarak öldürülür. Sonra grubun üyeleri bebeğin kanını içerler. Daha sonra kurutulan bebeğin cesedi toz haline getirilerek ekmeğe şarap ayinindeki ekmeğin içine katılır ve suyla birlikte tüketilir. Ancak Melnikov, bu ritüelin yapıldığına dair net bir bilginin olmadığını, nitekim onların yargılanmaları sürecinde böyle bir suçlamada bulunulmadığını da ekler.⁵⁹

Mesihçiler hareketinin bilinen en önemli özellikleri kurtuluş düşüncesini doktrinel inançlarının merkezine almış olmalarıdır. Gruptan ayrılan Castrati’lerin de sürdürdüğü gibi Kutsal metinlerin (Eski ve Yeni Ahit) otoritesine güvenmezler. Onlara göre asıl bağlayıcı olan Kutsal Ruh’un vahiyleridir. Hareketin kurucusu Danila Filippovich’dir. Mucizevi şekilde anlatılan bir öyküye göre Gorodina dağında semavi güçler arasında ateşten yapılmış tahtı üzerinde Lord Sabaoth (Şabat Rabbi) oturmaktadır. Semavi güçler kendi mekanlarına geri dönerler fakat Lord Sabaoth (Şabat Rabbi) dönmez, orada kalır. Şabat Rabbi, Filippovich’in masum bedeninde tecelli eder. Böylelikle Filippovich, o andan itibaren yaşayan Tanrı’nın bizzat kendisi olur. Kurtuluş için kitapların bir faydasının olmadığını göstermek amacıyla eski ve yeni tüm kitapları bir çuvala doldurarak Volga nehrine atar ve “Kitaplara inanmayın. Yalnızca Kutsal Ruha inanın!” der.⁶⁰

Filippovich, öğretisini Musa’nın on emrine benzer tarza on iki maddede özetler:⁶¹

Ben peygamberlerin önceden bildirdiği Tanrı’yım. İnsanların ruhlarını kurtarmak üzere yeryüzüne indim. Burada Benden başka Tanrı yoktur. Burada başka öğreti de yoktur. Onu da aramayın. Sizler bu öğretiyi tesis edeceksiniz. Sağlam bir şekilde burada durun. Tanrı’nın emirlerini tutun, Evreni yakalayın (krş. Luka 5:10).

59 P. I. Melnikov, *Belye golubi [White Doves] Russky Vestnik [The Russian Herald]*, May, 1869, 81, ss. 387-88’den aktaran Tulpe-Torchinov, “The Castrati (Skoptsy) Sect in Russia”, ss. 78-79.

60 Tulpe-Torchinov, “The Castrati (Skoptsy) Sect in Russia”, ss.78-79; Andreas E. Buss, *Russian-Orthodox Tradition and Modernity*, Brill, Leiden 2003, ss. 73-74.

61 Bu maddeler Tulpe-Torchinov, “The Castrati (“Skoptsy”) Sect in Russia”, s. 79’den alıntılanmıştır.

Alkol kullanmayın ve bedeninin günahına teslim olmayın.
Evlenmeyin. Evli olanlar eşleriyle kız kardeşleriyle yaşıyormuş gibi yaşasınlar. Bekârsanız evlenmeyin; evli iseniz evlenmemiş olun.
Kötü sözler kullanmayın; onları telaffuz bile etmeyin.
Evlilik ve vaftiz törenlerine katılmayın. Meyhane sohbetlerine katılmayın.
Hırsızlık yapmayın. Bir kuruş (penny) bile çalmış olsanız, öte dünyada bu kuruş başınızın üzerine konulacak ve korkunç ateşte eritilerek size azap edilecektir.
Sırlarınızı koruyun, onlara sadık kalın. Onları anne ve babanıza bile olsa asla söylemeyin. Şayet birisi sizi kemerle, kamçıyla ya da ateşli bir sopayla döverse sabırlı olun. Sabır gösteren kimseler Göksel Krallığı elde etmeye ve yeryüzündeki ruhsallar arasına katılmaya hak kazanacaklardır.
Ötekileri ziyaret edin, ekmeğinizi – tuzunuzu onlarla paylaşın ve sevgiyle muamele edin. Emirlerimi tutun, Tanrı'ya dua edin.
Kutsal Ruha inanın.

Doğrusu bu ilkelere bağlı olan bir topluluğun yukarıda zikredilen bebek katletme gibi bir takım ritüelleri yaptıklarını Melinkov'un da işaret ettiği gibi doğru kabul etmek zor görünüyor. Kendi tanrısallığının ilanı gibi teolojik konuların dışında yer alan ahlaki direktifler hemen herkesin kabul edebileceği şeylerdir. Evlilik yaşağı gibi hususlar da birçok asketik grupta görülen bir özelliktir.

Mesihçilere göre Tanrı Oğlu Mesih sürekli olarak tıpkı Tibet Budizmindeki Dalay Lamalar gibi insan bedenlerine inkarne olmaktadır. Öyle ki Mesih'in ruhunun ölümsüzlüğü ve sürekli olarak dünyada kalma kararlılığı ve mutlaka bir bedene inkarne olması efsanevi bir takım öykülerle de desteklenilerek anlatılır. Bunlardan birine göre Christ-Believers'in ilk Mesih'i Ivan Suslov'dur. Ivan Suslov, Gorodina dağı hadisesinden yaklaşık olarak 15 yıl önce köylü bir kadın bir erkek çocuk doğurur. Köyün papazı, hiç kimse onun Hıristiyan bir ebeveynesine sahip olduğuna inanmadığı için çocuğu vaftiz etmek istemez. Fakat orada ortaya çıkan bir adam bebeğe Ivan ismini vererek onu vaftiz eder. Ivan otuz yaşına kadar babasıyla birlikte yaşar. Daha sonra Lord Sabaoth Danila Filippovich tarafından kendisini takip etmesi için çağrılır. Üç gün sonra göğe yükseltilerek bir tür miraç tecrübesi yaşatılan Ivan'a ilahilik vasıfları bağışlanır. Faaliyetleri dolayısıyla Ivan Suslov tutuklanır ve Kremlin'in duvarı üzerinde Perşembe gün çarınca gerilir. Suslov, Cuma günü gömülür fakat Pazar gecesi yeniden dirilir. Sonrada Moskova yakınlarındaki bir köyde müntesiplerine vaz ederken görülür. Tekrar yakalanır, işkence edilir ve yeniden çarınca gerilir. Hatta bu defa derisi yüzülür. Kadın müntesiplerinden birisi onun derisi yüzülmüş bedenini kendi elbisesinin bir parçasıyla örter ve kadının elbisesi mucic-

zevi bir şekilde değişim geçirerek onun derisi olur. O ölmüştür ama Pazar günü tekrar dirilir. Bunun üzerine üçüncü kez yakalanır. Ancak bu defa farklı bir gelişme olur. Bir kehanete göre kraliçe Natalya Kirillovna'nın çocuğunun güvenli bir şekilde doğabilmesi için cezaevlerindeki bütün mahkûmların özgür bırakılmaları gerekmektedir. Kehanet gereğince serbest bırakılanlar arasında Ivan Suslov da vardır. Uzun süre Moskova'da yaşar ve öğretisini vazeder. 1699'da Filippovich, Kostroma'dan Moskova'ya ilahi oğluyla konuşmak üzere gelir. Bundan sonra 1 Ocak 1700'de konuşma gerçekleştikten sonra Filippovich, anlatılara göre bütün müntesiplerinin huzurunda göğe yükselir. Suslov ise Moskova'dan ayrılarak bütün Rusya'yı dolaşır. Yüz yaşında evine döner ve orada ölür. Ancak takipçileri onun bedenen ölmekle birlikte ruhunun ilahi Babasına yükseldiğine inanırlar. Suslov'u Prokopy Lupkin takip eder. Ondan sonra da hareket içerisinde Mesih'in inkarnasyonu olduğuna inanılan çok sayıda Mesih ortaya çıkar. Ancak hareket içerisinde Mesihleri kabul ve benzeri konularda farklı düşünceler ortaya çıkması hareketin değişik kollara ayrılmasına neden olur. Her grubun kendi inkarne olmuş Mesihi vardır. Bu durum hareketin dağılması, parçalanması gibi görülmekle birlikte aslında apokaliptik mistik düşüncelerin bütün Rusya'ya daha fazla yayılmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Tulpe ve Torchinov, onların tam bir eskatolojik düşünceye sahip olmadıklarını düşünürler. Onlara göre Christ-Believers, dünyanın lütuftan yoksun ve kötülüklerle dolu olduğuna inanmakla birlikte onlar arasında eskatolojik düşünce çok yaygın değildir. Aslında hareketin tam olarak eskatolojik düşünceyle ilgili olmadığını söylemek zor. Zira onlar dünyanın sonu konusu üzerinde duruyor gibi görünmemekle birlikte yeryüzünde kurulacak olan Tanrı'nın Krallığında bireysel yenilenmeleriyle son derece ilgilidirler.⁶²

2.4. Skoptsy (Castrati)

Bir diğer önemli apokaliptik harekette Mesihçiler grubundan ayrılarak yeni bir grup oluşturan Skoptsy (Castrati) hareketidir. Bunlarda sonraki birçok grupta olduğu gibi alkol, seks, evlilik ve kötü sözle konuşmaktan uzak dururlar. İsimleri de bu cinsel perhizle ilgili davranışlardan yani hadım etme konusundaki uzmanlıklarından gelmektedir (Castrati, yani hadım edilmişler). Onlara göre hadım olmak kurtuluşun en temel şartıdır. Dolayısıyla hadım edilme onlara

62 Tulpe-Torchinov, "The Castrati ("Skoptsy") Sect in Russia", ss. 79-80; Laura Engelstein, *Castration and the Heavenly Kingdom: A Russian Folktale*, Cornell University Press, Ithaca & London 1999, ss. 13-30.

göre asketik programlarının mantıksal açıdan gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Kendilerine verilen Skopty (Castrati) ismine rağmen kendilerini Gerçek Hıristiyanlar (True Christians)⁶³ olarak adlandıran hareketin başlangıç tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte ilk kez haklarında polis tahkikatının yapıldığı 1772 tarihi onlarla ilgili resmi kayıtlarda yer alan ilk tarih olarak kabul edilir. Hareketin kurucusu, kendisinin İsa'nın reenkarnasyonu olduğuna inanan Kondraty Selivanov'dur. Mesihçilere ve aynı zamanda Skopty hareketine göre Mesih'in reenkarnasyonu sürekli olarak devam etmektedir. Onun varlığı yer-yüzünde sürekli ve kalıcıdır. Skopty hareketi dünyanın sonunda gerçekleşeceğine inanılan eskatolojik anlamda Mesih'in ikinci gelişinin Rusya'da olacağını öngörür. Buna göre Selivanov, beklenen Mesih'tir. O aynı zamanda kendisinin İmparator III. Peter (Petrus) olduğuna da inanır, çünkü ona göre Mesih, bir köle imajında değil bir kral imajında gelmelidir.

Selivanov, ilk olarak 1770'lerde Mesihçiler hareketinin bir üyesi olarak kendi öğretisini yaymaya başlar. Daha sonra yaşadığı Sibiry'a'nın Irkutsk kasabasında tutuklanır ve sürgün edilir. 1795'de Moskova'da III. Peter olarak tekrar ortaya çıkar ve tekrar tutuklanıp St. Petersburg'a gönderilir. Burada da kurtuluşun bir şartı olarak gördüğü hadım olmayı imparatora da tavsiye eder ve onun hadım olmasını ister. Bu yaptıklarının sonunda deli olduğuna hükmedilerek bir akıl hastanesine kapatılır. St. Petersburglu zengin Castrati tüccarların ricasıyla 1802'de serbest bırakılır. Sonrasında tüccarların konaklarında yaşar. 1817'de kendisine mahsus bir konak yapılır ve Selivanov burada yaklaşık üç yüz civarında müntesip toplar. 1820'de tekrar tutuklanır ve tamamen halktan izole edilir. Tahminen 100 yaşının üzerinde iken 1832'de ölür. Fakat takipçileri onun ölmediğine esrarlı bir şekilde ortadan kaybolduğuna inanırlar. Mesih olduğuna inanılan kişinin ölmediği inancı Hıristiyan apokaliptik hareketlerinde görülen bir durumdur.

Hareket 1807'de toplanan Kutsal Sinod'da çok tehlikeli ve şeytani heretikler ilan edilirken 1835'de Rus İmparatorluğunun ceza yasalarında ahlaki yok eden, insanlığın düşmanları ve yasalara başkaldıranlar olarak ifade edilirler. Ancak bütün dışlamalara rağmen 18. yüzyılın ikinci ve 19. yüzyılın ilk yarısında Rusya'da yüzlerce ve binlerce taraftarı olan bir kitle hareketi haline gelir. 19. yüzyılın ikinci yarısında hareketin gelişimi yavaşlamakla birlikte hala bin-

63 Engelstein, *Castration and the Heavenly Kingdom: A Russian Folktale*, s. 2.

lerce taraftarı vardır ve bunlar genellikle tüccarlar, zanaatkarlar ve satıcılar gibi önemli insanlardır. Fiziki güçleri çok fazla değildir. Zira koskoca imparatorlukta birkaç bin üyesi olan bir harekettir. Ancak hareketin üyelerinin zenginliğinden beslenen muazzam bir mali gücü vardır.

1870'lerde Moldovya'da kendilerini Yeni Castrati (Neo-Castrati) hareketi olarak adlandıran bir hareket başlar. Bu, tamamen yok olduğu sanılan Castrati hareketinin yeniden ortaya çıkışıdır. 1871'in sonu 1872'nin başında "Seçilmiş Kişiler (Chosen Ones)" isimli yaklaşık 40 kişilik bir grup kurarlar. "Kutsal Seçilmiş Kişiler" "kurtuluş kapısı" olarak adlandırılır. Zira Kurtarıcı (Redemptor) onların ruhlarına yüce bir nitelik bahsetmiştir. Böylelikle Kurtarıcı onların aracılığıyla eylemde bulunacaktır. Castrati hareketin bu koluna göre Kutsal Seçilmiş Kişiler referanslarını Kurtarıcının öğretisinden almaktadırlar. Aynı zamanda Yeni Ahit'in Vahiy kitabındaki Yedi Denizin Kitabında da onların bu duruma işaret vardır. Tanrı'nın Oğlu İsa Mesih bunu mühürlemiş olmakla birlikte Kurtarıcı Vahiy kitabında ifade edilenleri gerçekleştirecek ve tamamlayacak gücü elde etmiştir. Bu kişi yani Kurtarıcı onlara göre III. Peter (Selivanov)'dur. Selivanov, Kurtarıcı olarak tekrar geri geldiğinde artık "son" gelmiş olacak ve o her şeyi düzene sokup, herkesi yargılayacaktır. Sonrada Castrati özgürlük ve barışa kavuşacaktır. Mesih, bakire Meryem'den doğan Tanrı'nın oğlu ve Kondraty Selivanov (III Peter)'un formunda ortaya çıkmıştır. Şimdide köylü bir terzi olan Kuzma Lisin'in bedenine girmiştir.

Son Castrati topluluğu da 1920'lerin sonlarında tasfiye edilir. Bununla birlikte hala Rusya'nın kırsal bölgelerinde müntesiplerinin var olduğu iddia edilmektedir. Nitekim Kuznetsov'un hareketi ya da Sibiryalı Mesih'in hareketi her ne kadar doğrudan bir atıf yapmasalar da benzerlikler taşımakta ve bazı etkileşimlerin izleri görülmektedir.

Hareket kendisini doğrudan o şekilde adlandırmasa da onlara verilen Castrati (Skoptsy) ismi uyguladıkları iddia edilen bir ritüelle ilgilidir. Mesihe adanmanın bir göstergesi olarak yapılan bu ritüel "hadım edilme ritüeli"dir. Engelstein Rus köylülerinin bu işlemi aslında çok iyi bildiklerini genellikle sığır ve atlarına uyguladıklarını söyler. Dolayısıyla aynı işlem rahatlıkla her erkek ve kadına uygulanabilir. "Mühürleme (malaia pechat') adı verilen ritüelle erkeklerin testisleri alınırken kadınların memeleri, meme uçları ya da genital organlarının dış kısmı alınmak suretiyle uygulanır. Operatör bir torba ile bölgeyi bağlar, kesici bir aletle organ kesilir ve yaranın üzerine dağlanır daha sonra merhem sürülür. Bütün bu işlemler yapılırken de "Mesih doğuyor (Christ is risen!)" sözü terennüm edilir. Bu ritüelin gruba katılan herkese zorunlu olarak

uygulandığı düşünülmemekle birlikte topluluğun kendi üyelerini dış dünyanın bir takım ayartmalarına karşı korumak amacıyla çok katı disiplin uyguladığı bilinmektedir. Yine hadım ya da mühürleme ritüeli teslimiyet ve diğer inançlarını aynen aldıkları Mesihçiler grubundan onları ayıran en önemli özellikleridir.⁶⁴ Skoptsy hareketi içerisindeki erkek çocuklar, on ya da oniki yaşına geldiklerinde özel bir ritüelle hadım edilirler.⁶⁵ Hadım edilmeyi doğrudan Tanrı'nın Krallığına girme uğruna yapmaktadırlar. Referansları ise Matta 19:11-12'dir: "İsa onlara, 'Herkes, bu sözü kabul edemez.' dedi. 'Ancak böyle bir Tanrı vergisine sahip olanlar kabul etsin. Çünkü doğuştan, ana rahminden çıktıklarında hadım olanlar bulunduğu gibi, insanlar tarafından hadım edilmiş olanlar ve kendilerini Göklerin Egemenliği uğruna hadım saymış olanlar da vardır. Bunu kabul edebilen, kabul etsin!'" . Skoptsy hareketinin literal olarak yorumlayıp herkese uygulamaya kalktığı bu hadım etme/olma eylemi genel olarak Hıristiyanlığın bir kabulü değildir. Genellikle de Matta'daki bu pasajlar literal olarak anlaşılmamış ve metindeki hadım ifadesi metafor olarak düşünülmüştür. Örneğin, Protestanların İngilizce Yeni Ahit çevirilerinde olduğu gibi "hadım" kelimesi "iffet"le karşılanmıştır.⁶⁶

Ancak İsa'nın hadım olmayla ilgili ifadeleri, Tanrı'nın Krallığına girmek için "ilk andaki gibi olmayı" önemsemesi Tertullian'a göre sosyal bir tercihi de çağrıştırmaktadır. Zira hadım edilenler alçak ve namussuzlar olarak nitelendirilirken şimdi hadım (eunuch) olanlar namussuz olarak nitelenmek bir yana göklerin krallığına davet ediliyorlar ve lütfu hak edenler olarak nitelendiriliyorlar.⁶⁷ İsa, toplumun elit ve egemen sınıflarına karşı kölelerin safında olmayı tercih etmiştir. Nitekim kralların saraylarına alınan kölelerin hadım edilmesi geleneği söz konusudur ve Daniel, Nehemia gibi peygamberler Bâbil saraylarında hadım edilmişlerdir. Böylelikle İsa, aşağılanan, horlanan insanların diğerlerinden üstün olduğu savını işlemiş ve o insanları "Göklerin Krallığı"na çağırmıştır. Köle kendisini "Tanrı'nın kölesi", Tanrı'nın hizmetkârı olarak nitelendirmiştir.⁶⁸

64 Engelstein, *Castration and the Heavenly Kingdom*, s. 13

65 Howard Clarke, *Gospel of Matthew and Its Reader: A Historical Introduction to the First Gospel*, Indiana University Press, Indiana 2003, s. 160.

66 Gary Taylor, *Castration: An Abbreviated History of Western Manhood*, Routledge, New York & London 2000, ss. 205-206.

67 Tertullian, *On Monogamy*, VII, age., ss. 63-65.

68 Taylor, *Castration*, ss. 196-197; Ayrıca, İsa'nın hadımla ilgili kastının ne olduğuna ilişkin detaylı bilgi için bk. *Aynı eser*, ss. 185-210.

Castrati hareketi mensupları da tıpkı içinden çıktıkları Mesihçiler gibi Kitabı Mukaddes'in otoritesini kabul etmezler aksine Kutsal Ruhun vahyettiğine inandıkları ruhsal ayetleri kabul ederler. Kutsal Ruh'tan geldiği kabul edilen bu ayetler, hareketin dünya görüşünü, geçirdikleri tarihsel aşamaları, ahlaki norm ve prensipleri içerir. Bu ayetleri bir kısım özel ayinleri esnasında okurlar.⁶⁹ Castrati öğretisine göre dünyadaki kötülük *lepost*dan yani bedensel güzellik, cazibe, kadın çekiciliği, cinsel arzu ve ilişkiden kaynaklanmaktadır. Mükemmellik aklın ve kalbin özgürleşmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmakla mümkün olabilir. Bu nedenle hadım etme eylemi kötülüğün kaynaklarını ortadan kaldırmak anlamına gelmektedir. Aynı zamanda onlara göre bu bir tür vaftizdir. Suyu yapılan vaftiz yerine ateşle yapılan vaftizi ifade etmektedir ve çarmıhtaki İsa'yla bütünleşmeyi sağlar. Hadım olma, ruhu ve bedeni kirlerden arındırıp beyazlatır ve Tanrı'yı doğrudan düşünmek suretiyle onun ilhamlarına mazhar olunabilir.

Castrati topluluğu onca mistik eğilimine rağmen ölümden diriliş konusunda herhangi bir öğretiye sahip değildir. Aynı zamanda ölümler için dua etmeyi kabul etmezler ve ölümler için özel bir tören yapılması çok nadir görülen bir durumdur. Castrati topluluğunun Mesihçilerden en önemli farkı cemaatin liderlerini "Mesih" unvanıyla adlandırmak yerine onlara kaptanlar, efendiler, peygamberler demeleridir. Her bir castrati topluluğu da "gemi" olarak adlandırılır. Dolayısıyla her geminin de bir kaptanı ya da efendisi vardır. Topluluk içerisinde görev dağılımı yapılır ve herkes konumuna sadık kalır. Kaptan hem imanın koruyucusu hem de topluluğu yönlendiren koordine eden kişidir. Kadının kaptanlarda vardır. Ancak onlar erkek kaptanın yardımcısıdır. Topluluk bu sınıflamadan dolayı kendisini kaptana göre konumlandırır ve kendilerini "kardeşler - kaptanlar", "beyaz gemi", "güvercinler", "cennet kuşları" gibi isimlerle adlandırır.

Ayin ve dua için kullandıkları mabedleri köylülerin ve genel olarak halkın yaşadığı evlerden farklı değildir. İçinde oturmak için sıraların olduğu genişçe bir odası vardır. İbadet esnasında kadın ve erkekler ayrı bölümlere otururlar. Kiliselerden farklı olarak duvarda Selivanov'un resmi asılıdır. Castratilerin kiliseye ihtiyaç duymadıklarını sık sık dile getirdikleri kendi bedenlerinin zaten Kutsal Üçlü'nün ikametgâhı olduğunu dolayısıyla bedenlerinin alışılmış kiliselerden daha iyi mabed olduğunu söyledikleri aktarılmaktadır. Selivanov'un

69 Heather J. Coleman, *Russian Baptists and Spiritual Revelation, 1905-1929*, Indiana University Press, 2005, s. 101.

resmini duvarlarına asmakla birlikte genel olarak ikona ve kutsal emanetler konusunda olumsuz bir düşünceye sahiptirler. Onlara göre ikonlar, insan eliyle yapılmış, konuşmayan, işitmeyen dolayısıyla insanlara mutluluk veremeyecek olan şeylerdir. Gerek ikona ve gerekse kutsal emanetleri tazim etmeyi putpe-restlik olarak görürler. Bununla birlikte kutsiyet atfetmeksizin dinsel içerikli resimlerin eğitim amaçlı olarak kullanılmasına ve evlerde muhtelif yerlere asılmasına karşı çıkmazlar. Erkeklerin özel bir kıyafeti yoktur, diğer dindar Ortodokslar gibi giyinirken kadınların başlarını siyah bir örtüyle örtmeleri, küpe, kolye vb ziynet eşyası kullanmamaları gerekmektedir. İbadet esnasında uzun beyaz gömlek giyerler ve yalın ayak dururlar, bazen basit çorap giyildiği de olur.

Castratilerin ekstazi/vecd haline geçme ritüeli "radeniya" olarak adlandırılan özel bir törenleri vardır. Bu ritüelin nasıl yapıldığına dair birkaç farklı rivayete rastlanır. Hepsinin ortak yönü katedral ya da dua odası olarak adlandırılan duvar kenarlarında sıralar bulunan bir odada gerçekleştiriliyor olmasıdır. Kadın ve erkekler genellikle ayrı odalarda ayini icra ederler. Ayin Selivanov'un yönetmesiyle başlar. Genellikle kadın ya da erkekler dönerek dans etmek suretiyle ayine katılırlar. Dönme esnasında çoğu zaman hırıltıyı andıran tarzda "Krallık, Ruhsal Krallık, Tanrı'nın Krallığı" gibi sözleri terennüm ederler. Kadın ve erkeklerin ayrı ayrı ayini icra etmesi konusunda gerekli titizliği gösterirler.⁷⁰

Aynı zamanda mistik bir hareket olan Skoptsy, herkesin Tanrıyla, Kutsal Ruhun aracılığıyla ilişki kurabileceğini ve Tanrıyla insanların bir olmalarını olanaklı gören bir anlayışı savunur. Bu anlayışları da onların üyeleri arasında Mesihler, peygamberler ve Tanrı'nın annelerini aramalarının makul karşılanmasını sağlar. Merkezi otoritelerce kontrol edilmeleri zor olduğu için bu tarz hareketler birer problem olarak görülmüşlerdir. Skoptsy gibi mistik hareketler Rus Ortodoks kilisesi içersinde parçalanmalara yol açmıştır.⁷¹

70 Buss, *Russian-Orthodox Tradition and Modernity*, ss. 77-82; Tulpe-Torchinov, "The Castrati ("Skoptsy") Sect in Russia", ss. 79-86.

71 Coleman, *Russian Baptists and Spiritual Revolution*, s. 101.

5. Sonuç

Kıyamet ya da dünyanın sonunun ne zaman geleceği sorusu insanlık açısından önemli bir soru olarak karşımızda durmaktadır. Pozitivist bilimler bile dünya ve dünyanın içinde bulunduğu galaksinin belli bir ömrünün olduğundan söz etmekte ve güneşin ebediyen ısı ve ışık yaymaya devam etmeyeceğini belirtmektedirler. Hıristiyanlık tarihinde şu ya da bu şekilde dünyanın sonunu bekleyen çok sayıda hareket ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerden birçoğu merkezi kiliseler tarafından dışlanmakla birlikte zaman içerisinde bu tür hareketlere olan ilgi azalmak yerine artmış ve ortadan kalkan her hareketin yerine bir yenisinin çıktığı görülmüştür. Kıyametçi olarak adlandırılabilir olan yukarıda Hıristiyanlık bağlamında örnekleri verilen hareketlerde öncelikle kutsal metinleri referans alarak dünyanın sonunu saptadıklarını iddia etmişlerdir. Ancak görünen o ki bütün bu saptamalar bir yanılgıdan ibarettir. En azından günümüze kadar olan beklentiler şahit olunduğu kadarıyla gerçekleşmemiştir. Sonraki tarihlere ilişkin beklentilerin de benzer bir akıbetle karşılaşacağı söylenilebilir. Zira evrensel ve büyük dinlerin kutsal kitaplarında da açıkça kıyamet saatinin Tanrı'dan başka hiç kimse tarafından bilinmeyeceği ifade edilmektedir.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü ve ekteki kronolojide de görüleceği üzere insanlar kıyameti sadece tahmin etmenin ötesinde bir takım icraatlarda bulunuyorlar. Dolayısıyla olay sadece geleceğe ait bir hadisenin oluş anını tahminin çok ötesindedir. Çünkü apokaliptik gruplarda kıyamete özlem söz konusudur. Yaşanılan hayattan hoşnut olmama ya da bu hayatın şeytan vb kötülük güçlerin kontrolünde bir hayat olduğunu düşünme doğal olarak bu insanların bir an önce "yeni hayat"a kavuşma arzularını artırmaktadır. Her topluluk genellikle kendi yaşadıkları zaman diliminde kıyametin gerçekleşeceğini öne sürmüş ve bunun için bir kısmı dua vb ritüellerle beklemeye koyulurken diğer bir kısmı da intihar gibi bir takım eylemlere girişerek kıyameti karşılama yoluna gitmişlerdir. İntihar edenlerin dışındakiler beklentilerinin gerçekleşmemesi durumunda hayal kırıklığına kapılmakla birlikte çoğu zaman bunu kıyametin saatini saptama konusunda hesap hatası yaptıkları gibi bir takım gerekçelerle revize etme yoluna gitmişlerdir.

Apokaliptik hareketler toplu olarak incelendiğinde bu hareketlerin tarihsel olayların fazlasıyla etkisi altında olduğu görülür. İnanan insanlara yapılan baskılar çoğu zaman dünyanın sonuna dair beklentilerin artmasına zemin hazırlamıştır. İnsanlar bugün kavuşamadıkları mutluluğu gelecekte elde etmeyi arzulamışlardır. Aşırı dünyevileşmenin de yine apokaliptik beklentilerin canlanmasına neden olduğu görülmektedir. Dünyevileşmenin getirdiği bir takım gay-

ri ahlakilikler ve buhranlar bazı dindar Hıristiyanlarca Tanrı'dan uzaklaşma olarak algılanmıştır. Düşüşle birlikte Tanrı'dan uzaklaşan, çarınla birlikte uzaklığı yakına çeviren insanoğlu onlara göre dünyevileşmekle tekrar Tanrı'sından uzaklaşmaktadır. Bu nedenle de yukarıda incelediğimiz apokaliptik hareketlerin tamamına yakını asketik bir yaşantı öngörmekte ve castratilerde olduğu gibi ilave bazı ritüellerle insanların dünyaya bağlanmalarına neden olan uzuvları ortadan kaldırılmaktadırlar.

Asketik bir yaşantı öngören mistik bir duruş sergileyen pek çok hareket, öngördükleri tarihte kıyametin gerçekleşmemesi ya da Mesih'in gelmemesi sonucunda yeni bir dinsel akıma dönüşmüştür. Başta kıyamete ve Mesih'i karşılamaya hazırlık olarak öngörülen ritüeller bu defa yeni akımın diğerlerinden ayrılmasını sağlayan özgün bir özelliği haline gelir. Montanus'un Montanizmin'den Sergei Torop'un Son Ahit Kilisesi'ne, Jim Jones'un "Peoples of Temple"inden Kuznetsov'un "True Russian Orthodox Church"ne kadar birçok hareket içinde yaşadıkları topluma bir reaksiyon göstererek toplumu terk etmek suretiyle kendi kült merkezlerinde yeni yaşam alanları oluşturmuşlardır. Vaftizci Yahya'dan itibaren gelişen bütün akımlarda bunu görmek mümkündür. Nitekim vaftizci Yahya da cemaatiyle birlikte Ürdün nehri kenarında ikamet etmekteydi. Bu hareketlerin en güncel örneklerinden olan Sergei Torop da cemaat üyelerinin inşa ettikleri kasabada teknolojik aygıtları kullanmadan yaşam mücadelesi verir. Her teknolojik aygıt onlara göre insanı şeytana bir adım daha fazla yaklaştırmaktadır.

Çalışmamızın buraya kadar olan kısmında bu yanılısamanın bir panoramasını sunmaya çalıştık. Hıristiyan tarihinde kıyametçi hareketler genel olarak Batı kiliselerine ait bir özellik gibi takdim edilir. Bu nedenle öncelikle Batı Hıristiyanlığı içerisindeki apokaliptik hareketlere değinerek Rus Ortodoksluğu içinde hiç de azımsanmayacak ölçüde görülen apokaliptik hareketlerden örnekler vermeye gayret ettik. Bütün bunlar Yahudi apokaliptik düşüncesinin yoğun olduğu bir dönemde şekillenen Hıristiyanlığın her ne kadar resmi otoritelerce tam olarak desteklenmese de apokaliptik düşünceye uygun bir zemin oluşturduğunu göstermektedir. İnanılmaz bir şekilde tarihin bütün dönemlerinde ve farklı Hıristiyan toplumlarında kutsal metinleri referans alan pek çok marjinal hareket ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin neredeyse tamamının Doğu ya da Batı Kiliseleriyle doğrudan bir bağlantısı yoktur. Ancak bütün bu hareketler Hıristiyanlığın kültürel atmosferi altında ortaya çıkmaktadırlar. Görünen o ki dinin bir parçası olarak var olmaya devam eden eskatolojik beklentiler doğrultusunda gelişen/geliştirilen yeni hareketlerle karşılaşmaya devam edeceğiz. Yine

kendisinin Tanrı'nın, İsa'nın ya da Budha'nın inkarnasyonu olduğunu iddia eden ya da kendisinin Davud oğlu Mesih olduğunu iddia eden yeni tipler çıkmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Seçilmiş Kaynakça

- Ali Rafet Özkan, *Fundamentalist Hıristiyanlık Yedinci Gün Adventizmi*, Seba Yay., Ankara 1998.
- , *Kıyamet Tarikatları*, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2006
- Andreas E. Buss, *Russian-Orthodox Tradition and Modernity*, Brill, Leiden 2003.
- Cengiz Batuk, "Millenarianist Bir Hareket Olarak Montanizm", *Milel ve Nihal*, c. 1, sayı: 1, Aralık-Mayıs 2003, ss. 41-71.
- Charles Bigg, *The Origins of Christianity*, T.B. Strong, (ed.), Clarendon Press, Oxford 1909
- De Soyres, John de, *Montanism and Primitive Christianity, A Study in the Ecclesiastical History of the Second Century*, Deighton, Bell and Co., Cambridge 1878
- F. Crawford Burkitt, *Jewish and Christian Apocalypses*, Oxford University Press, London 1914
- Gary Taylor, *Castration: An Abbreviated History of Western Manhood*, Routledge, New York & London 2000.
- Heather J. Coleman, *Russian Baptists and Spiritual Revelation, 1905-1929*, Indiana University Press, 2005.
- Hikmet Tanyu, *Yehova Şahitleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1984.
- Howard Clarke, *Gospel of Matthew and Its Reader: A Historical Introduction to the First Gospel*, Indiana University Press, Indiana 2003.
- Irina A. Tulpe – Evgeny A. Torchinov, "The Castrati ("Skoptsy") Sect in Russia: History, Teaching and Religious Practice", *The International Journal for Transpersonal Studies*, Panigada Press, 2000, vol. 19
- John E. Thomson, *Books Which Influenced Our Lord and His Apostles, Being A Critical Review of Apocalyptic Jewish Literature*, T& T Clark, Edinburg 1891
- John R Hall, *Apocalypse Observed: Religious Movements and State in North America Europe and Japan*, Florence, Routledge 2000
- John R. Hall, "Mass Suicide and the Branch Davidians", *Cults, Religion and Violence*, David Bromley (edit.), Cambridge University Press, West Nyack, NY 2002
- Lactantius, *The Divine Institutes*, VII, xxiv, *Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, The Christian Literature Company, Buffalo 1886
- Laura Engelstein, *Castration and the Heavenly Kingdom: A Russian Folktale*, Cornell University Press, Ithaca & London 1999, ss. 13-30.
- Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2005.
- Methodius, *The Bonquet of Ten Virgins*, ix:1, *Ante-Nicene Fathers*, American Edition by A. Cleveland Coxe, The Christian Literature Company, Buffalo 1886
- Michael Grosso, *The Millennium Myth, Love and Death at the End of Time*, Quest Books, Wheaton 1995
- Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, çev.: Sema Rifat, Simavi Yayınları, İstanbul 1993.
- Mustafa Bıyık, *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk*, Birey Yay., İstanbul 2002.
- Norman Cohn, *The Pursuit of the Millennium*, Essential Books Inc., New Jersey 1957.
- R. H. Charles, *Religious Development Between the Old Testament and the New Testament*, Williams & Norgate Ltd., London 1927.
- Rebecca Moore (edit.), *People's Temple and Black Religion in America*. Bloomington, USA, Indiana University Press, 2004
- Yasin Aktay, "Mormonluk: Amerika'nın Ahir Zamanının Dini ve Azizleri", *Milel ve Nihal*, Haziran-Aralık 2004, c. 1, sayı: 2, ss. 95-125.